

ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΚΑΙ ΛΕΝΑ

ΓΚΕΟΡΓΚ ΜΠΥΧΝΕΡ

GOZZI: “*E la fame?*”¹
ALFIERE: “*E la fama?*”

Μετάφραση
Αγγελικής Κουνενιδάκη

---

¹ Οι υποσημειώσεις είναι από το *Œuvres complètes inédites et lettres de Georg Büchner*, Ed. Seuil. Θα βρούμε μεταξύ των υποσημειώσεων που ακολουθούν, και μερικές υποδείξεις αναφορικά με τις πηγές του Μπύχνερ. Σημειώνουμε εδώ, μόνο τα έργα στα οποία ο Μπύχνερ κάνει άμεση αναφορά, είτε υπό τη μορφή παραθέματος, είτε από συγγενική θεματική.

E la fama: και η δόξα· *E la fame*: και η πείνα. Ο Vittorio Alfieri ήταν ένας από τους πιο διάσημους θεατρικούς συγγραφείς ιταλικών τραγωδιών του XVIIIου αιώνα. Ο Carlo Gozzi, επίσης τον XVIIIο, συγγραφέας κωμωδιών, υπερασπίστηκε ενάντια στον Γκολντόνι την παράδοση της *commedia dell'arte* και ενσωμάτωσε στα έργα του στοιχεία από μύθους. Το παράθεμα του Μπύχνερ δεν βρέθηκε ούτε στον Alfieri, ούτε στον Gozzi. Ο Wolfgang Proß προτείνει ως πιθανή πηγή την κωμωδία του Γκολντόνι *Il Poeta fanatico*, όπου μπορούμε να διαβάσουμε, στην πρώτη πράξη, σκηνή 10: «*Spero poter sfogar la doppia brama, / De saziar la mia fame, e la mia fama*» («Ελπίζω να μπορέσω να δώσω φόρμα στη διπλή μου επιθυμία, / Να ικανοποιηθεί η δόξα και η πείνα μου», βλ. *Georg Büchner Jahrbuch*, I/1981, σ. 252-256). Μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο Μπύχνερ, όχι δίχως ειρωνεία, απέδωσε τα παραθέματα στους Alfieri και Gozzi, γιατί τα ονόματά τους είναι συνδεδεμένα κατ'αντιδιαστολή μεταξύ ιδεαλισμού και ματεριαλισμού που περιέχεται ήδη στη δυαδικότητα fama/fame.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΣ, βασιλιάς του Βασιλείου του Ποπό
Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, γιός του, αρραβωνιασμένος με τη Λένα
Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΛΕΝΑ, πριγκίπισσα του Βασιλείου του Πιπί
ΒΑΛΕΡΙΟΣ
Η ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ
Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ
Ο ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Ο ΙΕΡΕΑΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ
Ο ΕΠΑΡΧΟΣ
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΡΟΖΕΤΑ

Υπηρέτες, Σύμβουλοι, Χωρικοί, κλπ.²

---

² Τα ονόματα ορισμένων προσώπων του έργου παραπέμπουν σε πηγές του Μπύχγερ. Το *Λεόντιος*, είναι χωρίς αμφιβολία, υπαινιγμός στο όνομα του κεντρικού ήρωα στην κωμωδία του Brentano, *Ponce de Leon*, στο ίδιο έργο, ένα από τα πρόσωπα ονομάζεται επίσης Βαλέριος. Το *Ροζέτα* είναι σίγουρα μια ανάμνηση της ηρωίδας Ροζέτας, στο «Δεν παίζουν με τον έρωτα» του Musset. Ο παιδαγωγός της αυλής ήταν προτεστάντης, εκκλησιαστικός ιεροκήρυκας, αποσπασμένος στην υπηρεσία του πρίγκιπα ή του βασιλιά.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Μακάρι να' μωνα τρελός!
Φιλοδοξώ να' χα ένα ρούχο παρδαλό.
*Όπως αγαπάτε*³

ΣΚΗΝΗ 1

Ένας κήπος. Ο Λεόντιος μισοξαπλωμένος σε ένα παγκάκι. Ο Παιδαγωγός

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Κύριε, τι ζητάτε από εμένα; Να προετοιμαστώ για μια δουλειά; Πνίγομαι στη δουλειά, δεν ξέρω τι να πρωτοκάνω. Κοιτάζετε, έχω πρώτα να φτύσω σ' αυτήν την πέτρα, τριακόσιες εξήντα πέντε φορές. Έχετε δοκιμάσει; Κάντε το. Πρωτότυπο χόμπυ. Έπειτα... βλέπετε αυτή τη χούφτα άμμου; *(Παίρνει άμμο, την πετά στον αέρα και την ξαναπιάνει στο πάνω μέρος της παλάμης του.)* Τώρα την αφήνω στον αέρα. Στοιχηματίζετε; Πόσους κόκκους έχω στο πάνω μέρος της παλάμης μου τώρα; Μονά; Ζυγά; Τί; Δεν βάζετε στοιχήματα; Είστε ειδωλολάτρης; Πιστεύετε στο Θεό; Συνήθως, στοιχηματίζω με τον εαυτό μου και το κάνω για μέρες ολόκληρες. Αν μπορούσατε να ξετρυπώσετε κάποιον, που θα του άρεσε να στοιχηματίζει τότε τότε μαζί μου, θα σας ήμουν υπόχρεος. Έπειτα... έπειτα πρέπει να βρω, πως θα καταφέρω να δω το πάνω μέρος του κεφαλιού μου. Α! Αυτός, που έστω για μια φορά, θα μπορούσε να δει το πάνω μέρος του κεφαλιού του! Να ένα από τα ιδανικά μου! Θα είχα σωθεί! Και έπειτα, - έπειτα, μια ατελείωτη σειρά τέτοιων πραγμάτων. - Είμαι ένας τεμπέλης; Δεν είμαι πολύ απασχολημένος τώρα; - Ναι, είναι θλιβερό που...

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ: Πολύ θλιβερό, Υψηλότητα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Που εδώ και τρεις εβδομάδες τα σύννεφα ταξιδεύουν από τη Δύση προς την Ανατολή. Αυτό με κάνει πέρα για πέρα μελαγχολικό.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ: Μια μελαγχολία απόλυτα δικαιολογημένη.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Διάολε, δεν έχετε ποτέ, καμία αντίρρηση; Έχετε επείγοντα θέματα, έτσι δεν είναι; Λυπάμαι που σας κράτησα τόσο. *(Ο Παιδαγωγός αποσύρεται κάνοντας μια βαθιά υπόκλιση.)* Κύριε σας συγχαίρω, όταν χαιρετάτε, οι γάμπες σας κάνουν μια θαυμάσια παρένθεση. *(Ο Λεόντιος, μόνος, ξαπλώνει στο παγκάκι.)* Οι μέλισσες κάθονται με τόση νωχελικότητα πάνω στα λουλούδια και ο ήλιος απλώνει τις ακτίνες του στη γη με τόση τεμπελιά. Μια βρωμερή αδράνεια στάζει από παντού. - Αργία μήτηρ πάσης κακίας - και τι δεν κάνουν οι άνθρωποι από πλήξη! Σπουδάζουν, προσεύχονται από πλήξη - ερωτεύονται, παντρεύονται, πολλαπλασιάζονται από πλήξη - και πεθαίνουν στο τέλος από πλήξη κι εδώ είναι το αστείο του πράγματος - όλα αυτά με τέτοια σοβαρότητα, χωρίς να ξέρουν γιατί και σκέπτονται ένας Θεός ξέρει τι. Όλοι αυτοί οι ήρωες, οι μεγαλοφυίες, οι κρετίνοι, οι άγιοι, οι αμαρτωλοί, αυτοί οι πατερφαμίλιες δεν είναι παρά εκλεπτυσμένοι τεμπέληδες. Γιατί να είμαι εγώ που το ξέρω αυτό, γιατί ακριβώς εγώ; Γιατί είμαι ανίκανος να πάρω το εαυτό μου στα σοβαρά, ανίκανος να ντύσω αυτή τη μίζερη μαριονέτα μ' ένα σακάκι, να της βάλω και μια ομπρέλα στο χέρι, ώστε να γίνει πολύ τίμια, πολύ χρήσιμη και πολύ ηθική. Αυτός ο άνθρωπος που μόλις έφυγε, τον ζηλεύω. Θα μπορούσα να τον σπάσω στο ξύλο από ζήλεια. Ω! Ας ήταν δυνατό να γίνω ένας άλλος, μόνο για μια φορά! Μόνο για μια

³ Στο έργο του Σαίξπηρ, η ατάκα λέγεται από το Γιάκη στην πράξη II, σκηνή 7. (Μετάφραση Β. Ρώτα.)

στιγμή!⁴ (*Μπαίνει ο Βαλέριο τρέχοντας, μισομεθυσμένος.*) Πως τρέχει έτσι αυτός ο κατεργάρης! Ας υπήρχε, κάτω από αυτόν τον ήλιο κάτι, που θα με έκανε να τρέξω έτσι!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ *έρχεται μπροστά από τον πρίγκιπα, βάζει το δάκτυλό του πάνω στη μύτη του και τον κοιτά επίμονα*: Ναι!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *το ίδιο*: Ακριβώς!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Με καταλάβατε;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Απόλυτα.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ωραία. Τότε ας μιλήσουμε για κάτι άλλο. (*Ξαπλώνει στο χορτάρι.*) Εν τω μεταξύ, ας απλωθώ στο χορτάρι και ας αφήσω τη μύτη μου ν' ανθίσει σαν τριαντάφυλλο, για να νιώσει τη ρομαντική αίσθηση της πεταλούδας και της μέλισσας όταν θα κάνουν κούνια πάνω της.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τότε, αγαπητέ φίλε, να οσφραίνεστε με λιγότερη δύναμη, γιατί οι τεράστιες πρέζες που τραβάτε από τα λουλούδια καταδικάζουν μέλισσες και πεταλούδες να πεθάνουν από πείνα.

---

⁴ Σε κανένα άλλο σημείο του κειμένου, οι λογοτεχνικές αναφορές δεν είναι τόσο συμπτωμένες όσο η αρχή αυτής της σκηνής. Διαπιστώνουμε κατ'αρχήν αναλογίες με το *Ponce de Leon*, του Brentano. (Σκηνή II, 4: PONCE: *Εξοντώθηκα στη δουλειά, από την τεμπελιά*) και πιο κάτω SARMIENTO : *Είσαστε σχεδόν πάντα μελαγχολικός, γιατί είστε τεμπέλης*.) Ο Μπύχνερ παραθέτει τη ρήση: "Αργία μήτηρ πάσης κακίας", το θέμα όμως της τεμπελιάς χρησιμοποιείται εδώ και ως αντανάκλαση στο έργο *Lucinde*, του Friedrich Schlegel, ο οποίος της πλέκει το εγκώμιο, θεωρώντας την προνομιακή κατάσταση, που επιτρέπει να ξαναγυρίσει κανείς στον εαυτό του. Σημειώνουμε ακόμη έναν πιθανό υπαινιγμό στο *Der gestiefelte kater*, του E.T.A. Hoffmann, όπου συναντάμε τον βαρόνο Alcibiade von Wírr, ο οποίος με απαράμιλλη δεξιοτεχνία φτύνει σε μια τρύπα που είναι ανοιγμένη σε μια πέτρα (βλ. βιβλίο II, 4^ο μέρος). Το πέραςμα «Βλέπετε αυτή τη χούφτα άμμου» μέχρι «Πιστεύετε στο Θεό» είναι σαφής αναφορά στις *Σκέψεις* του Πασκάλ. Διαπιστώνουμε κοινούς όρους – όπως *μονά* και *ζυγά* -, αλλά αποσπασμένους από το πλαίσιο τους, βαλμένους σε διάσπαρτα σημεία, οι λέξεις δεν έχουν εδώ ακριβώς τον ίδιο ακριβώς προορισμό όπως στον Πασκάλ. Η στιχομυθία μεταξύ Λεόντιου και παιδαγωγού είναι χωρίς αμφιβολία μια ανάμνηση από τον *Άμλετ*, πράξη III, σκηνή 2, όπου ο Πολώνιος αρνείται να διαψεύσει τον Άμλετ, ο οποίος τον διαβεβαιώνει ότι ένα σύννεφο παίρνει διαδοχικά το σχήμα μιας καμήλας, μιας νυφίτσας και μιας φάλαινας. Βλέπουμε επίσης έναν υπαινιγμό στην αυτοβιογραφία του Γκαίτε, *Ποίηση και Αλήθεια*, όπου ο κηπουρός αναφωνεί: «Πρέπει από το χάραμα μέχρι τη δύση να βλέπω αυτά τα σύννεφα!» Από τον Musset, ο Μπύχνερ δανείστηκε: (βλ. *Τα καπρίτσια της Μαριάννας*, II «... όταν χαιρετάτε οι γάμπες σας είναι δύο υπέροχες παρενθέσεις»)· επίσης, το τέλος του μονολόγου του Λεόντιου, πριν την είσοδο του Βαλέριου, θυμίζει ένα πέραςμα από το *Fantasio*: «Αν μπορούσα τουλάχιστον να βγω από το δέρμα μου για καμιά δυό ωρίτσες! Αν μπορούσα να γίνω αυτός ο κύριος που περνά!» (I, 2). Από το Σαίξπηρ, τέλος, ο Μπύχνερ, βρήκε την ατάκα: «Κι εδώ είναι το αστείο του πράγματος», με την οποία κάνει ένα σχόλιο κατά τη διάρκεια του μονολόγου του Λεόντιου (*Ερρίκος V*, πράξη II, σκηνή 1). Μετέφρασε *and that's the humor of it* κυριολεκτικά, *und das ist der Humor davon*, παίζοντας, όπως ο Σαίξπηρ, πάνω στη διπλή έννοια της λέξης *Humor*: αστείο/διάθεση.

Όλα αυτά τα παραθέματα από τόσο διαφορετικές πηγές στο στόμα του Λεόντιου μας οδηγούν στη διαπίστωση ότι ο Μπύχνερ είναι προσκολλημένος τόσο στο λογοτεχνικό αντικτυπο θεμάτων όπως η πλήξη και η τεμπελιά όσο και στα θέματα αυτά καθαυτά. Όλα συμβαίνουν σαν ο χαρακτήρας, και ο ενδιαμέσως αυτού ο συγγραφέας, να μιλούσε εδώ μέσα από τα αναγνώσματά του και τα συναισθηματά του γ' αυτόν τον ίδιο, δημιουργώντας πάραυτα μια ειρωνική απόσταση. Το θέμα της πλήξης βρίσκεται στο *Θάνατο του Δαντόν* (II, 1) και στο *Λεντς*, αλλά και στις δύο περιπτώσεις, βρίσκεται σε πολύ στενότερη σχέση με το θέμα του θανάτου.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Α! Κύριε, τι αίσθημα μου εμπνέει η φύση! Το χορτάρι υψώνεται με τόση χάρη που θάθελε κανείς να είναι βόδι για το φάει και μετά πάλι άνθρωπος για να φάει το βόδι που έφαγε ένα τέτοιο χορτάρι!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Δύστυχε, βασανίζεστε κι εσείς άγρια από το ιδανικό!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Είναι κατάρρα! Να μην μπορείς να πηδήξεις από ένα καμπαναριό χωρίς να τσακίσεις το σβέρκο σου!⁵ Να μην μπορείς να φας τέσσερα κιλά κεράσια με τα κουκούτσια χωρίς να σε πιάσει πονόκοιλος! Βλέπετε, Κύριε, θα ήμουν ικανός να καθήσω σε μια γωνιά και να τραγουδώ από το πρωί ίσαμε το βράδυ: «Ε! υπάρχει μια μύγα στον τοίχο! Μύγα στον τοίχο! Μύγα στον τοίχο!» κι όλο έτσι, μέχρι το τέλος των ημερών μου!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Βούλωσέ το, με το τραγούδι σου! Θα μας τρελλάνεις!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Τουλάχιστον έτσι θα γινόμουν κάτι! Τρελός! Ένας τρελός! Ποιος θέλει ν' ανταλλάξει την τρέλα του με τα λογικά μου; Α! Είμαι ο Μέγας Αλέξανδρος. Ο ήλιος βάζει μια χρυσή κορώνα στα μαλλιά μου, η στολή μου αστράφτει! Κύριε Αρχιστράτηγε Ακρίδα, να προχωρήσει το στράτευμα! Κύριε Υπουργέ των Οικονομικών Ταραντούλα, χρειάζομαι χρήματα! Αξιοσέβαστη Κυρία επί των τιμών Λιβελούλα, πως είναι η ακριβή σύζυγός μου κυρία Φασόλι; Α, αγαπητέ γιατρέ Κανθαρίδα, επειγόντως ένα πρίγκιπα διάδοχο!⁶ Και ως αντάλλαγμα αυτών των εξαισιών εμπνεύσεων, σου δίνουν ωραία σούπα, ωραίο κρέας, ωραίο ψωμί, ωραίο κρεβάτι και ξυρισμένα μαλλιά, τσάμπα – στο άσυλο εννοώ – ενώ εγώ, με τα λογικά μου, το περισσότερο που θα μπορούσα, θα ήταν, να βοηθούσα τα φρούτα της κερασιάς να ωριμάσουν, για να – μμμ – για να;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Για να κατακοκκινίσουν από ντροπή βλέποντας τις τρύπες του βρακιού σου! Όμως, ευγενικό φίλε, η δουλειά σου, το επάγγελμά σου, η απασχόλησή σου, η κατάστασή σου, η τέχνη σου;⁷

ΒΑΛΕΡΙΟΣ, με αξιοπρέπεια: Κύριε, το σπουδαίο μου επάγγελμα, είναι η απραξία. Είμαι εξαιρετικά επιδέξιος στο να μην κάνω τίποτα – και προικισμένος με ανήκουστο πείσμα για τεμπελιά: ούτε μια φουσκάλα δεν έχει ατιμάσει τα χέρια μου, το χόμα δεν ήπιε ούτε μια σταγόνα από το μέτωπό μου, είμαι παρθένος σε ό,τι έχει να κάνει με δουλειά κι αν δεν μου έκανε μεγάλο κόπο, θα έμπαινα στον κόπο να σας εκθέσω τις αρετές μου.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, με κωμικό ενθουσιασμό: Έλα στην αγκαλιά μου! Είσαι λοιπόν από τις θεϊκές αυτές υπάρξεις, που προχωρούν στο δρόμο της ζωής κρατώντας το μέτωπο καθάριο από ιδρώτα και σκόνη, όμοιες με τους ευτυχείς θεούς που καταφθάνουν στον Όλυμπο με αστραφτερές πατούσες και ακμαία σώματα; Έλα! Έλα!

⁵ Από το *Fantasio* του Musset (I, 2): «Τι άθλιο πράγμα ο άνθρωπος! Να μην μπορεί να πηδήξει από το παράθυρό του χωρίς να σπάσει τα πόδια του!»

⁶ Τα ονόματα των φυτών και των εντόμων που δίνονται σε φανταστικά πρόσωπα θυμίζουν τα ονόματα των ξωτικών στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*, του Σαίξπηρ (III, 1 και IV, 1). Η κανθαρίδα (χρυσόμυγα) της οποίας το σώμα κονιορτοποιούνταν, χρησίμευε σαν αφροδισιακό.

⁷ *Fantasio* (II, 1): «Πρόσεξες ένα πράγμα Σπαρκ; Ό,τι δηλαδή δεν έχουμε καμία κατάσταση· κανένα επάγγελμα.»

ΒΑΛΕΡΙΟΣ τραγουδά: Χε! Υπάρχει μια μύγα στον τοίχο! Μια μύγα στον τοίχο! Μια
μύγα στον τοίχο!
(Βγαίνουν και οι δύο πιασμένοι μπράτσο-μπράτσο.)

ΣΚΗΝΗ 2

Ένα δωμάτιο.

Δύο υπηρέτες βοηθούν το βασιλιά Πέτρο να ντυθεί.

ΠΕΤΡΟΣ, ενώ τον ντύνουν: Ο άνθρωπος πρέπει να σκέφτεται, κι εγώ, πρέπει να σκέφτομαι για τους υπηκόους μου, γιατί εκείνοι δεν σκέφτονται, δεν σκέφτονται. – Η ουσία είναι το καθεαυτό κι αυτό, είμαι εγώ. *(Πηγαίνοέρχεται σχεδόν γυμνός μέσα στο δωμάτιο.)* Εξηγηθήκαμε; Το καθεαυτό, είναι το καθεαυτό, με εννοείτε; Τώρα, σειρά έχουν οι ιδιότητές μου, οι μεταβολές μου, οι συμπάθειές μου και τα περιστασιακά μου χαρακτηριστικά: που είναι το πουκάμισο, το βρακί μου; Αλτ, κοίτα δω! Ορίστε η ελεύθερη βούληση ορθάνοικτη, εδώ μπροστά. Πού είναι η ηθική, πού είναι οι μανσέτες μου; Οι κατηγορίες βρίσκονται σε σκανδαλώδη σύγκριση: ορίστε, δύο κουμπιά ραμμένα παραπάνω και η ταμπακιέρα μου τρύπωσε στη δεξιά τσέπη – ολόκληρο το σύστημά μου ερείπια⁸ - Ε! Τι σημαίνει αυτός ο κόμπος στο μαντήλι μου; Λακέ, τι σημαίνει αυτός ο κόμπος, τι ήθελα να θυμηθώ;

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Όταν η Μεγαλειότης σας καταδέχτηκε να κάνει αυτόν τον κόμπο στο μαντήλι της, επιθυμούσε...

ΠΕΤΡΟΣ: Λοιπόν;

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Να θυμηθεί κάτι.

ΠΕΤΡΟΣ: Ξεκάθαρη απάντηση! Κι εσύ, τι σκέφτεσαι;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Όταν καταδέχτηκε να κάνει αυτόν τον κόμπο στο μαντήλι της, η Μεγαλειότητά σας, ήθελε να θυμηθεί κάτι.

ΠΕΤΡΟΣ *τρέχοντας πάνω κάτω*: Τι; Τι; Αυτά τα όντα μπερδεύουν το μυαλό μου. Βρίσκομαι σε πλήρη σύγκριση. Δεν ξέρω που βρίσκομαι!

(Μπαίνει ένας υπηρέτης.)

ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Μεγαλειότατε, το Συμβούλιο συνήλθε.

ΠΕΤΡΟΣ, *χαρούμενος*: Νάτο, το βρήκα, το βρήκα! Ήθελα να θυμηθώ το λαό μου. Ελάτε κύριοι. Προχωρήστε συμμετρικά. Ζέστη δεν κάνει; Πάρτε τα μαντήλια και σκουπήστε το πρόσωπό σας. Νιώθω πάντα αμήχανος όταν πρέπει να μιλήσω δημόσια!

---

⁸ Με συστηματικό τρόπο, ο Μπύχνερ εγκαταλείπει, στη σκηνή 2, τα λογοτεχνικά παραθέματα υπέρ των φιλοσοφικών. Πρέπει να σημειώσουμε πάντως ότι ειρωνεία ασκείται τόσο στη φιλοσοφική ορολογία, αυτή «η μιανή τεχνική γλώσσα», όπως την αναφέρει ο Μπύχνερ, το Δεκέμβριο του 1833, στον Stöber, όσο και σε μια σχολή ή μια αιτιοκρατική θεματική. Κάποιοι υπαινιγμοί μπορούν να θεωρηθούν σχόλια του Μπύχνερ για τον Ντεκάρτ και τον Malebranche, καθώς επίσης και η καθαρή αναφορά στο *καθεαυτό πράγμα* στην καντιανή φιλοσοφία, στη φιλοσοφία του εγώ του Φίχτε και στο Σπινόζα. Παράλληλα, ο Μπύχνερ, στο πρόσωπο του βασιλιά Πέτρου, εξευτελίζει τους πρίγκιπες των δεκάδων μικρών γερμανικών κρατιδίων. Η τεμπελιά εμφανίζεται εδώ ως προνόμιο των δυνατών, ιδέα που ο Μπύχνερ είχε σκιαγραφήσει ήδη στον *Κήρυκα της Έσσης* και στο *Θάνατο του Δαντόν*: περισσότερο δε, σε αυτά τα δύο έργα, ανέδυε τη σχέση μεταξύ τεμπελιάς, ιδιοκτησίας και απόλαυσης.

Όλοι βγαίνουν.

(Ο βασιλιάς Πέτρος, το Συμβούλιο του Κράτους.)

ΠΕΤΡΟΣ: Αγαπητοί και πιστοί φίλοι μου, θα ήθελα, με το λόγο αυτό, να σας γνωστοποιήσω... να σας γνωστοποιήσω... διότι, ή παντρεύεται ο γιός μου ή δεν παντρεύεται (βάζει ένα δάκτυλο πάνω στη μύτη του), ή αυτό ή το άλλο, με εννοήσατε; Τρίτη περίπτωση δεν υπάρχει. Ο άνθρωπος πρέπει να σκέφτεται. (Στέκεται μια στιγμή για να σκεφτεί.) Όταν μιλώ έτσι δυνατά, δεν ξέρω ποιος είναι, εγώ ή κάποιος άλλος, με αγχώνει. (Αφού σκέφτεται για αρκετή ώρα.) Εγώ είμαι. Τι νομίζετε, Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ, *αργά, με σοβαρότητα*: Μεγαλειότατε, ίσως να είναι έτσι, αλλά ίσως και να μην είναι έτσι.

ΟΛΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, *εν χορώ*: Ναι, ίσως να είναι έτσι, αλλά ίσως και να μην είναι έτσι.

ΠΕΤΡΟΣ, *συγκινημένος*: Ω! Σοφοί μου σύμβουλοι! – Τελικά, ποιο ήταν το ζήτημα; Για ποιο πράγμα ήθελα να σας μιλήσω; Πρόεδρε, πως μπορείτε να έχετε τόσο αδύνατη μνήμη σε μια τόσο επίσημη περίπτωση! Λύεται η συνεδρίαση. (Αποσύρεται επίσημα, ακολουθούμενος από το Συμβούλιο του Κράτους.)

ΣΚΗΝΗ 3

Μια αίθουσα με πλούσια διακόσμηση. Αναμμένα κεριά.

Ο Λεόντιος και μερικοί υπηρέτες.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Είναι όλα τα παντζούρια κλειστά; Ανάψτε τα κεριά! Να πάει στο διάολο η μέρα! Θέλω νύχτα, βαθιά μυρωμένη νύχτα! Βάλτε τις λάμπες στους καθρέπτες κοντά, ανάμεσα στις ροδοδάφνες, για να λάμπουν κάτω από τα βλέφαρα των φύλλων, σαν ονειροπόλα μάτια κοριτσιού. Φέρτε κοντά τα τριαντάφυλλα, ν'αφρίσει το κρασί στα ροδοπέταλά τους, σαν σταγόνες δροσιάς. – Μουσική! Πού είναι τα βιολιά; Πού είναι η Ροζέτα; Φύγετε! – Όλοι έξω!

(Οι υπηρέτες βγαίνουν. Ο Λεόντιος ζαπλώνει σε ένα ντιβάνι. Μπαίνει η Ροζέτα, κομψά ντυμένη. Ακούγεται μουσική από μακριά.)

ΡΟΖΕΤΑ, πλησιάζοντας τρυφερά: Λεόντιε!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ροζέτα!

ΡΟΖΕΤΑ: Λεόντιε!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ροζέτα!

ΡΟΖΕΤΑ: Τα χείλη σου είναι βαριά! Από τα φιλιά;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Από τα χασμουρητά!

ΡΟΖΕΤΑ: Ω!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Α! Ροζέτα! Έχω το τρομακτικό καθήκον να...

ΡΟΖΕΤΑ: Να...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Να μην κάνω τίποτα...

ΡΟΖΕΤΑ: Μόνο ν'αγαπάς;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Σκληρή δουλειά, πράγματι.

ΡΟΖΕΤΑ, ενοχλημένη: Λεόντιε!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ας πούμε καλύτερα, απασχόληση.

ΡΟΖΕΤΑ: Ή καλύτερα, πλήξη.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Έχεις δίκιο, όπως πάντα. Είσαι έξυπνη κοπέλα. Εκτιμώ πολύ την οξύνειά σου.

ΡΟΖΕΤΑ: Μ'αγαπάς λοιπόν από πλήξη;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Όχι, πλήττω επειδή σ' αγαπώ. Αλλά αγαπώ την πλήξη μου όσο κι εσένα.
– Είσαστε ένα και το αυτό. Ω dolce farniente! Όταν κοιτώ τα μάτια σου ονειρεύομαι,
σαν να βρίσκομαι στην όχθη μιας βαθιάς μυστικής πηγής, το χάδι των χειλιών σου με
αποκοιμίζει, όπως ο ψίθυρος των νερών. (*Την τραβά.*) Έλα γλυκιά πλήξη, τα φιλιά
σου είναι ηδονικά χασμουρητά και τα βήματά σου, χαριτωμένη χασμωδία.

ΡΟΖΕΤΑ: Μ' αγαπάς, Λεόντιε;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ε, γιατί όχι;

ΡΟΖΕΤΑ: Για πάντα;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Για πάντα: πόσο μεγάλη είναι αυτή η λέξη! Αν σ' αγαπώ για πέντε
χιλιάδες χρόνια και επτά μήνες θα ήσουν ικανοποιημένη; Βέβαια, είναι πολύ λιγότερο
από το για πάντα, αλλά πάντως είναι ένα αξιόλογο χρονικό διάστημα. Μπορούμε να
πάρουμε το χρόνο για ν' αγαπηθούμε.

ΡΟΖΕΤΑ: Εκτός κι αν ο χρόνος μας κλέψει την αγάπη.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ή η αγάπη μας κλέψει το χρόνο. Χόρευε, Ροζέτα, χόρευε, για να χαθεί
ο χρόνος στο ρυθμό των όμορφων ποδιών σου.

ΡΟΖΕΤΑ: Μακάρι να με πήγαιναν μακριά, μακριά του.

Χορεύει και τραγουδά:

Ω κουρασμένα πόδια μου, να πρέπει να χορέψετε
Σε παρδαλά σανδάλια,
Ενώ ποθείτε μοναχά ν' αναπαυθείτε
Στα πιο βαθιά της γης!

Ω ξαναμμένα μου μάγουλα, να πρέπει να φλογίζεστε
Κάτω από άγρια φιλιά
Ενώ ποθείτε μοναχά την άδολη λευκότητα
Δυο άσπρων ρόδων.

Ω μάτια μου φτωχά, να πρέπει να λάμπετε
Στο φως των κεριών
Ενώ ποθείτε μόνον ύπνο
Στα σκοτάδια του πόνου σας.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *μιλά μόνος, σαν να ονειρεύεται*: Ω! Ένας έρωτας που αργοπεθαίνει είναι
πιο όμορφος από εκείνον που θα γεννηθεί. Είμαι ένας Ρωμαίος· σαν επιδόρπιο αυτού
του εξαίσιου δείπνου, ρεμβάζω τις χρυσαφένιες αποχρώσεις στο σώμα
ετοιμοθάνατων χρυσόψαρων.⁹ Πως σβήνει το κόκκινο στα μάγουλά τους, πως

⁹ Στη νουβέλα Dichterleben, ο Tieck περιγράφει αυτό το ρωμαϊκό έθιμο· στο τέλος του γεύματος
συνηθιζόταν να ρεμβάζουν τις αποχρώσεις των χρωμάτων στο σώμα ετοιμοθάνατων χρυσόψαρων. Ο
Μπύχνερ χρησιμοποίησε ήδη αυτή την εικόνα στο *Θάνατο του Λαντόν*, συνυφαίνοντάς την με την
ανθρώπινη κατάσταση (πράξη IV, σκηνή 5).

χάνεται σιωπηλά η λάμψη από τα μάτια τους, πως το τίναγμά τους μεγαλώνει απαλά για να λιγοστεύει! Αντίο, αντίο αγάπη μου, θ' αγαπώ το πτώμα σου. (*Η Ροζέτα τον πλησιάζει.*) Δάκρυα, Ροζέτα; Εκλεπτυσμένος επικουρισμός να μπορεί κάποιος να κλαίει. Κάθησε στον ήλιο, να πετρώσουν αυτές οι πολύτιμες στάλες, θα γίνουν υπέροχα διαμάντια για να φτιάξεις ένα περιδέριο.

ΡΟΖΕΤΑ: Διαμάντια, βέβαια, που μου σκίζουν τα μάτια! Α! Λεόντιε.

Θέλει να τον αγκαλιάσει.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Φυλάξου! Το κεφάλι μου! Σ' αυτό έχω θάψει τον έρωτά μας! Κοίταξε μέσα στα μάτια μου. Βλέπεις τι όμορφα πέθανε το φτωχό πραγματάκι; Βλέπεις τα δύο άσπρα ρόδα στα μάγουλά του και τα δύο κόκκινα ρόδα στο στήθος του; Μη με χτυπάς, θα ήταν κρίμα να σπάσεις το αδύναμο μπράτσο του. Πρέπει να κρατώ στητό το κεφάλι στους ώμους μου, όπως η μοιρολογήτρα που κουβαλά το φέρετρο παιδιού.

ΡΟΖΕΤΑ, *κοροιδευτικά*: Τρελέ!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ροζέτα! (*Του κάνει μια γκριμάτσα.*) Δόξα τω Θεώ! (*Κλείνει τα μάτια του.*)

ΡΟΖΕΤΑ, *τρομαγμένη*: Λεόντιε, κοίταξέ με.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Με τίποτα.

ΡΟΖΕΤΑ: Ένα βλέμμα, μόνο ένα!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ούτε ένα! Τι νομίζεις! Ένα τίποτα φτάνει ν' αναστήσει τον έρωτά μου! Είμαι χαρούμενος που τον έθαψα! Κρατώ την αίσθηση.

ΡΟΖΕΤΑ *βγαίνει αργά, θλιμμένα, τραγουδώντας*:

Είμαι φτωχή, παρατημένη κι ολομόναχη
Φοβάμαι
Α! Αγαπημένη θλίψη
Θάρθεις μαζί μου;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *μόνος*: Τι περίεργο πράγμα είναι ο έρωτας! Περνάμε έναν ολόκληρο χρόνο, σε λήθαργο, σ' ένα κρεβάτι, έπειτα, ένα ωραίο πρωί, ξυπνάμε, πίνουμε ένα ποτήρι νερό, ντυνόμαστε, σκουπίζουμε το μέτωπο κι αρχίζουμε να σκεφτόμαστε – να σκεφτόμαστε. Θεέ μου! Πόσες γυναίκες χρειάζονται, για ν' ανεβοκατέβεις όλη τη γκάμα του έρωτα; Μετά βίας μια, μόλις που φτάνει, για να κάνει μια νότα. Γιατί, η ομίχλη που απλώνεται πάνω από τη γη μας γίνεται πρίσμα, που τσακίζει την πυρακτωμένη αχτίδα του έρωτα, μετατρέποντάς την σε ουράνιο τόξο; (*Πίνει.*) Ποιο μπουκάλι κρύβει το κρασί που θα με μεθύσει σήμερα; Ακόμη κι αυτό, δεν θα το κατόρθωνα; Νιώθω σα να κάθομαι πάνω σε τρόμπα. – Ο αέρας είναι τόσο τραχύς, τόσο λίγος, έχω παγώσει σα να έκανα σκι με κοντό παντελόνι. Κύριοι, κύριοι, γνωρίζετε ποιος ήταν ο Νέρωνας και ο Καλιγούλας; Εγώ γνωρίζω. Έλα, Λεόντιε, πες ένα μονόλογο, θέλω να σε ακούσω. Η ζωή μου, μου χασμουριέται στη μούρη, σαν ένα μεγάλο άσπρο φύλλο χαρτιού, που θάπρεπε να το γεμίσω με λέξεις, είμαι όμως

ανίκανος να γράψω έστω κι ένα γράμμα. Το κεφάλι μου, μια άδεια αίθουσα χορού, χάρω, μερικά μαραμένα τριαντάφυλλα, τσαλακωμένες κορδέλες, βιολιά με σπασμένες χορδές στη γωνία, οι τελευταίοι χορευτές έβγαλαν τις μάσκες τους και κοιτάζονται με μάτια πεθαμένα από την κούραση. Εικοσιτέσσερις φορές την ημέρα, με γυρίζω μέσα-έξω σαν γάντι. Ω! Με ξέρω καλά. Ξέρω τι θα σκεφτώ, τι θα ονειρευτώ σε ένα τέταρτο, σε οχτώ μέρες, σε ένα χρόνο. Θεέ, τι έγκλημα έχω κάνει που με βάζεις και λέω το μάθημά μου τόσο συχνά, όπως ένα σχολιαρόπαιδο;¹⁰ Μπράβο, Λεόντιε, μπράβο. (Χειροκροτά.) Μου κάνει καλό να φωνάζω έτσι το όνομά μου. Ε! Λεόντιε, Λεόντιε!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ, εμφανίζεται κάτω από ένα τραπέζι: Η Υψηλότης σας, μου φαίνεται, ότι είναι στο σωστό δρόμο για να γίνει ένας αληθινός τρελός.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ναι, φως φανάρι, έχω ακριβώς την ίδια εντύπωση.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Σταθείτε! Θα το συζητήσουμε σε βάθος, σε λίγα λεπτά. Μόνο ν'αποτελειώσω αυτό το κομμάτι ψητό που έκλεψα από την κουζίνα, να πω και λίγο κρασί που ξάφρισα από το τραπέζι σας. Τελειώνω αμέσως.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τι φασαρία κάνει μασουλώντας! Αυτό το ον μου ξυπνά ειδυλλιακές αισθήσεις. Θα μπορούσα να ξαναβρώ ευχαρίστηση στα πιο απλά πράγματα: να τρώω τυρί, να πίνω μπύρα, να καπνίζω καπνό. Συνέχισε – αλλά σταμάτα να μουγκρίζεις με τη μουσούδα σου να χτυπάς έτσι τους χαυλιόδοντές σου.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Αξιότιμε Άδωνη, φοβάστε για τ'αχαμνά σας;¹¹ Ησυχάστε. Δεν φτιάχνω στειλάρια, δεν είμαι δάσκαλος σε σχολείο, δε μ'ενδιαφέρουν τα παλούκια.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Έχεις απάντηση για όλα.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Θα μου άρεσε, να συνέβαινε το ίδιο και στον κύριό μου.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Δεν το γλιτώνεις το μαστίγωμα. Ανησυχείς πολύ για την ανατροφή σου;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ω ουρανό! Είναι πιο εύκολο να γεννοβοληθείς, παρά σωστά ν'ανατραφείς! Τι θλιβερό να βλέπεις σε ποια κατάσταση μπορεί να σε φέρει μια ενδιαφέρουσα κατάσταση! Πόσοι δεν ήταν οι πόνοι μου, από τη μέρα που έπιασαν τη μάνα μου οι πόνοι! Ποιο καλό μου έκαναν από τη μέρα που μ'έκαναν;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Για να σου κάνουν κάτι, δεν θα μπορούσες να κάνεις καλύτερα από αυτό, που μόλις έκανες. Εκφράσου σωστά, αλλιώς σε περιμένει μια δυνατή συγκίνηση, που θα σου αφήσει δυσάρεστη εντύπωση.

---

¹⁰ Από το Fantasio (I, 2): «Ε λοιπόν, φίλε μου, αυτή η πόλη δεν είναι τίποτα μπροστά στο κεφάλι μου. Όλες οι γωνιές μου είναι εκατό φορές πιο γνωστές: όλοι οι δρόμοι, όλες οι τρύπες της φαντασίας μου είναι εκατό φορές πιο κουραστικές: περπάτησα εκατό φορές δίχως κατεύθυνση, σ' αυτό το ρημαγμένο μυαλό, εγώ, ο μοναδικός του κάτοικος!...»

¹¹ Αναφορά σχετική με τον Άδωνη στο *Θάνατο του Δαντόν* (I, 5). Ο Άδωνης, νέος σπάνιας ομορφιάς, σύμβολο γονιμότητας, σκοτώθηκε από ένα αγριογούρουνο. Ο Βαλέριος ρωτά έτσι το Λεόντιο αν φοβάται την ανικανότητα. Το υπόλοιπο της σκηνής, με λογοπαίγνια και τολμηρούς υπαινιγμούς, εκτυλίσσεται με πρότυπο τον Σαίξπηρ.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Όταν η μητέρα μου ταξίδευε στα παράλια του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Και ο πατέρας σου ναυάγησε στο Ακρωτήριο Κέρατο...

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ακριβώς, ήταν νυχτοφύλακας. Πάντως δεν είχε τόσο συχνά το κέρατο στα χείλη, όσο οι πατεράδες άξιων γιών που έχουν ένα ζευγάρι κέρατα στο κούτελο.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Αγόρι μου, έχεις ταλέντο για θεϊκές προσβολές. Νιώθω την ανάγκη να έρθω σε στενότερη επαφή μαζί τους. Αισθάνομαι μια τρελή επιθυμία να σου αστράψω μια.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Να ένα αστραφτερό επιχείρημα, μια απάντηση χτυπητή.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ *ορμώντας πάνω του*: Κι εσύ, είσαι μια χτυπημένη απάντηση, γιατί θα σου χώσω μια ανάστροφη για την απάντησή σου.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ, *ξεφεύγει, ο Λεόντιος παραπατά και πέφτει*: Κι εσείς, είστε ένα επιχείρημα που χρειάζεται υποστήριξη, γιατί ούτε στα πόδια του δεν στέκεται, που, κοιτάζοντάς τα από κοντά, μένει ν' αποδειχθούν κι αυτά. Απίστευτες γάμπες και πολύ προβληματικοί μηροί.

Μπαίνει το Συμβούλιο του Κράτους. Ο Λεόντιος παραμένει καθιστός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα μας συγχωρούσε η Υψηλότης σας...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Όσο τον ίδιο μου τον εαυτό! Όσο τον ίδιο μου τον εαυτό! Μου συγχωρώ την καλοσύνη που έχω για να σας ακούω. Κύριοι, δεν παίρνετε θέση; Τι έκφραση παίρνουν οι άνθρωποι όταν ακούν τη λέξη: θέση! Καθίστε τότε κάτω, όπως-όπως! Είναι η τελευταία θέση που θα πάρετε – αλλά δεν θα ωφελήσει κανένα σας, παρά μόνον το νεκροθάφτη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ, *ενοχλημένος, «σπάει» τα δάκτυλά του*: Αν η Υψηλότης σας καταδέχεται...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Σταματήστε να τρίζετε έτσι τα δάκτυλά σας αν δεν θέλετε να με κάνετε φονιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ, *κάνοντας όλο και μεγαλύτερο θόρυβο με τα δάκτυλά του*: Αν καταδεχόταν η Υψηλότης σας, λαμβανομένου υπόψη...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Θεέ μου, βάλτε τα χέρια σας στο βρακί σας, ή καθίστε πάνω τους. Τάχει χαμένα! Συνέλθετε!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Δεν πρέπει να κόβουμε τα παιδιά όταν κάνουν π..., παθαίνουν κατακράτηση.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Δυστυχισμένε, συνέλθετε. Σκεφτείτε την οικογένειά σας, το Κράτος. Θα πάθετε καμιά αποπληξία, έτσι όπως ρουφάτε το λόγο σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ, *βγάζει ένα χαρτί από την τσέπη του*: Θα επέτρεπε η Υψηλότης σας...

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τι, ξέρετε κιάλας να διαβάσετε; Ε, λοιπόν...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η Βασιλική Εξοχότητά του κάνει γνωστό στην Υψηλότητά σας ότι πρέπει να περιμένει την προβλεπόμενη για αύριο άφιξη της προορισμένης για γάμο μνηστή της Υψηλότητάς σας, την Γαληνοτάτη πριγκίπισσα Λένα του Πιπί.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Αν η μνηστή μου με περιμένει, θα υπακούσω στις διαταγές της και θα την αφήσω να με περιμένει. Την είδα στ' όνειρό μου, την περασμένη νύχτα, είχε τόσο μεγάλα μάτια που τα πασουμάκια της Ροζέτας μου θα μπορούσαν να γίνουν τα φρύδια τους, και δεν είχε λακάκια στα μάγουλα, παρά δύο αυλάκια προορισμένα να κυλά το γέλιο. Πιστεύω στα όνειρα. Συμβαίνει και σ' εσάς να ονειρευέστε, κύριε Πρόεδρε; Έχετε προαίσθηση;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Προφανώς. Πάντα την προηγούμενη της ημέρας που θα καεί το ψητό, που ψοφάει το καπόνι, που η Υψηλότητά της έχει πονόκοιλο.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Εν προκειμένω, κάτι ακόμη δεν έχει μείνει στην άκρη της γλώσσας σας; Ελάτε, ανακουφιστείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την ημέρα του γάμου, η Ανώτατη Βούλησή του αποφάσισε να παραιτηθεί από την ανώτατη βούλησή του και να την εναποθέσει στα χέρια της Υψηλότητάς σας.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Πείτε σε αυτή την Ανώτατη Βούληση ότι θα κάνω τα πάντα, εκτός από αυτό που δεν θα κάνω, πράγμα που, σε κάθε περίπτωση, δεν θα μπορούσε να κάνει ούτε τόσο, απ' ό,τι αν ήταν δυο φορές περισσότερο! Κύριοι, συγχωρέστε με αν δε σας συνοδέψω. Ακριβώς, αυτή τη στιγμή νιώθω μια τρελή επιθυμία να μείνω καθιστός – αλλά η εύννοιά μου είναι τόσο μεγάλη που είναι ζήτημα αν μπορώ να την μετρήσω με τα πόδια μου. (*Ανοίγει τα πόδια του.*) Κύριε Πρόεδρε, μετρήστε, παρακαλώ. Μου το υπενθυμίζετε αργότερα. Βαλέριε, συνόδευσε τους Κυρίους.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Με πιάνο ή κιθάρα; Να κρεμάσω μια κουδούνα στο λαιμό του κυρίου Προέδρου; Να τους τραβήξω σα να περπάταγαν στα τέσσερα;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Δυστυχισμένε, δεν είσαι παρά ένα αποτυχημένο λογοπαίγνιο. Δεν έχεις ούτε μάνα ούτε πατέρα, στο πάντρεμα τεσσάρων φωνηέντων χρωστάς την ύπαρξή σου.¹²

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Κι εσείς, Πρίγκιπα, δεν είστε παρά ένα βιβλίο χωρίς γράμματα, τίποτα, μόνο αποσιωπητικά. – Τώρα, Κύριοι, εξέλθετε! Τι άθλιο πράγμα αυτή η λέξη «εξέλθετε». Επιθυμείτε ει-σερχόμενα, πρέπει να κλέψετε. Για να προσ-έλθετε στην υψηλή κοινωνία, άλλος τρόπος δεν υπάρχει, μόνον το κρέμασμα. Το μόνο σίγουρο ει-σερχόμενο είναι ο τάφος. Αλλά για να προφυλαχτείτε, χωρίς να θεραπεύσετε, τίποτα δεν αξίζει όσο ένα καλό αστείο, όταν δεν έχουμε τίποτε άλλο να πούμε, όπως εγώ για παράδειγμα, ή όπως εσείς, πριν καλά καλά προλάβετε ν' ανοίξετε το στόμα σας. Κύριοι, πρέπει να συμφωνήσετε και να υποσχεθείτε ότι δεν θα επαν-έλθετε.

---

¹² Πρόκειται για τέσσερα φωνήεντα του ονόματός του.

Το Συμβούλιο και ο Βαλέριος βγαίνουν.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *μόνος*: Τι χυδαιότητα από μέρους μου, να λάμψω σε βάρους αυτών των φτωχοδιάβολων! Αλλά για να πούμε την αλήθεια, συχνά παίρνουμε μια κάποια ευχαρίστηση από μια κάποια χυδαιότητα. Ο γάμος. Μμμ! Σα να θες να πιεις όλο το νερό από το πηγάδι! Ω! Σάντυ, γέρο Σάντυ, ποιος θα μου δώσει το ρολόι σου¹³! (Ο Βαλέριος ζανάρχεται.) Α! Βαλέριε, το άκουσες αυτό;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ε λοιπόν, θα γίνετε βασιλιάς, είναι διασκεδαστικό πράγμα. Θα μπορούμε να κάνουμε περιπάτους με την άμαξα όλη μέρα, να βλέπουμε τον κόσμο να χαλάει τα καπέλα του από τις πολλές χαιρετούρες· μπορούμε να ξεσηκώσουμε καλούς στρατιώτες από το πατρών τίμιων ανθρώπων κι έτσι όλα θα μούνε σε τάξη· θα διορίσουμε υπαλλήλους τους κράτους κάποιους με μαύρο φράκο κι άλλους με άσπρες γραβάτες, κι όταν πεθάνουμε, όλα τα γυαλιστερά κουμπιά θα τυλιχτούν πένθιμα και τα σχοινιά από τις καμπάνες θα σπάσουν σα κλωστές από το πολύ χτύπημα. Δεν θα είναι διασκεδαστικό;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Βαλέριε, Βαλέριε, πρέπει να κάνουμε κάτι άλλο. Δώσε μου μια συμβουλή.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ε, λοιπόν η επιστήμη, η επιστήμη! Θα γίνουμε σοφοί. *A priori* ή *a posteriori*;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: *A priori*, αυτό μπορούμε να το μάθουμε από τον κύριο πατέρα μου· και *a posteriori*, αρχίζουν τα πάντα, όπως ένα παλιό παραμύθι: ήταν μια φορά!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Σε αυτή την περίπτωση, θα γίνουμε ήρωες. (Πάει κι έρχεται κάνοντας ήχους τρομπέτας και ταμπούρλου.) Ραν-πλαν-πλαν! Τα-ρα-τα-τα!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Όμως ο ηρωϊσμός βρωμάει ρακί, κολλάει τύφο και δεν υπάρχει χωρίς αξιωματικούς και νεοσύλλεκτους. Στο διάολο κι εσύ κι ο Αλέξανδρος κι ο Ναπολέοντας κι όλο το ρομαντικό συνάφι!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ας γίνουμε τότε ιδιοφυίες!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Το αηδόνι της ποίησης τραγουδά όλη μέρα πάνω από τα κεφάλια μας, αλλά κι οι πιο εξαίσιτοι ήχοι πάνε στο διάολο, από τη στιγμή που μαδάμε το πουλί, για να βουτήξουμε το φτερό του στο μελάνι ή τα χρώματα.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ας γίνουμε τότε χρήσιμα μέλη της ανθρώπινης κοινότητας.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Καλύτερα να παραιτηθώ από άνθρωπος!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ε τότε, ας πάμε στο διάολο!

---

¹³ Χαρακτήρας του αγγλικού μυθιστορήματος *Τρίστραμ Σάντυ*, του Λόρενς Στερν. Ο γέρο Σάντυ, πατέρας του ήρωα, ρύθμιζε και εκπληρούσε το συζυγικό του καθήκον κάθε μήνα, την ημέρα που κούρδιζε το εκκρεμές του.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Αλίμονο, ο διάβολος δεν είναι εδώ παρά για να κάνει την αντίθεση, για να πιστεύουμε ότι τέλος πάντων, δεν μπορεί, κάτι υπάρχει στον ουρανό, στ' αλήθεια... (Ξαφνικά ανασηκώνεται.) Α, Βαλέριε, Βαλέριε, δεν νιώθεις την αύρα του Νοτιά, δεν νιώθεις πως πάλλεται ο αιθέρας στα φλογισμένα βάθη του, δεν νιώθεις πως η ηλιόλουστη χρυσαφένια γη, το αγιασμένο αλμυρό κύμα, οι κολώνες και τα μαρμάρινα σώματα αστράφτουν στο φως; Ο μεγάλος Πάνας λαγοκοιμάται, και οι χάλκινες φιγούρες, στη σκιά, πάνω στα υπόκωφα κύματα, του γέρο-μάγου Βιργίλιου, ονειρεύονται ταραντέλες, τύμπανα, και σκοτεινές ξέφρενες νύχτες, γεμάτες μάσκες, πυρσούς και κιθάρες. Ένα lazzaroni¹⁴! Βαλέριε, ένα lazzaroni! Πάμε στην Ιταλία.¹⁵

---

¹⁴ Ο lazzarone είναι ναπολιτάνος εντολοδόχος, τύπος τεμπέλη χαρακτήρα, που ζει στη μιζέρια. Η λέξη βγαίνει από τα ναπολιτάνικα, lazarone, που σημαίνει ζητιάνος. Ο Μπύχνερ χρησιμοποιεί εδώ καταχρηστικά τον πληθυντικό lazzaroni αντί ενικού.

¹⁵ Ο διάλογος μεταξύ Λεόντιου και Βαλέριου θυμίζει ένα πέρασμα από το *Fantasio* (I,2): «ΣΠΑΡΚ: Γιατί δεν ταξιδεύεις; Πήγαινε στην Ιταλία / ΦΑΝΤΑΖΙΟ: Πήγα. [...] ΣΠΑΡΚ: Ε, τότε πήγαινε στο διάολο! / ΦΑΝΤΑΖΙΟ: Ω! Αν υπήρχε διάλογος στον ουρανό!...»

ΣΚΗΝΗ 4

Ένας κήπος.

Η Πριγκίπισσα Λένα ντυμένη νυφικά. Η Γκουβερνάντα.

ΛΕΝΑ: Ορίστε λοιπόν! Αυτό είναι. Ο χρόνος περνούσε χωρίς να σκέφτομαι τίποτα και ξαφνικά, αυτή η μέρα που ορθώνεται μπροστά μου. Η κορόνα είναι στα μαλλιά μου - και οι καμπάνες, αυτές οι καμπάνες!... (*Κινείται προς τα πίσω και κλείνει τα μάτια της.*) Βλέπεις, θα ήθελα το χορτάρι να φύτρωνε τόσο, που να μπορούσε να με σκεπάσει, για ν'ακούω τις μέλισσες να βουίζουν από πάνω μου. Νάμαι κιόλας στολισμένη και το δεντρολίβανο αρωματίζει τα μαλλιά μου¹⁶. Ένα παλιό τραγούδι δεν λέει:

Σε κοιμητήρι θ'απλωθώ
Σαν το μωρό και θα νανουριστώ¹⁷...

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Φτωχό μου παιδί, πόσο γλωμό φαίνεσαι μέσα στη λάμψη των διαμαντιών σου!

ΛΕΝΑ: Θεέ μου, θα μπορούσα ν'αγαπήσω, γιατί όχι; Βαδίζουμε ολομόναχοι, ψάχνοντας ένα χέρι που θα πιάσει το δικό μας, μέχρι τη στιγμή που η μοιρολογίστρα χωρίζει τα χέρια και τα σταυρώνει σε ξεχωριστές καρδιές. Μα γιατί καρφώνουν μαζί χέρια που δεν αναζητούν το ένα το άλλο; Τι στο καλό έκανε το φτωχό μου χέρι; (*Βγάζει ένα δακτυλίδι από το δάκτυλό της.*) Αυτό το δακτυλίδι με δαγκώνει σαν οχιά.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Λένε, πάντως, ότι ο μνηστήρας σας είναι αληθινός Δον Κάρλος¹⁸.

ΛΕΝΑ: Όμως – ένας άντρας...

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Ε, και λοιπόν;

ΛΕΝΑ: Που δεν τον αγαπώ. (*Σηκώνεται με ένα επιφώνημα δυσφορίας.*) Τι ντροπή! Αύριο, κιόλας, θα είμαι χωρίς άρωμα, χωρίς λάμψη¹⁹. Τι είμαι λοιπόν, μια αδύναμη φτωχή πηγή, υποχρεωμένη ν'αντανακλά στα σιωπηλά νερά της κάθε μορφή που γέρνει πάνω της, αυτό είμαι; Οι κάλυκες των λουλουδιών ανοίγουν και κλείνουν όποτε θέλουν, στον πρωινό ήλιο και στην αύρα της νύχτας. Η κόρη ενός βασιλιά είναι πιο ασήμαντη κι από ένα λουλούδι²⁰;

¹⁶ O Jürgen Schröder υπογραμμίζει τη διπλή σημασία του δεντρολίβανου: σύμβολο γάμου στο νότο της Γερμανίας και πένθους στο βορρά. Σ' αυτό το διπλό συμβολισμό εστιάζεται και η ένταση όλης της σκηνής. (J. Schröder, *Georg Büchners Leonce und Lena. Eine verkehrte Komödie.*)

¹⁷ Οι δύο τελευταίοι στίχοι δημοτικού τραγουδιού: Soviel Stern am Himmel.

¹⁸ *Fantasio* (II, 1): «Λένε ότι είναι ένας Αμαντίς». Ο Μπύχνερ αναφέρεται στο *Δον Κάρλο* του Σίλλερ, στο οποίο το κεντρικό πρόσωπο, ο Δον Κάρλος, γιός του βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππου του II, ήταν σύμβολο ομορφιάς και εντιμότητας, πράγμα αντίθετο με την ιστορική αλήθεια.

¹⁹ *Τα Καπρίτσια της Μαριάννας* (II, 1): «Δεν μπορείτε ούτε ν'αγαπήσετε ούτε να μισήσετε, είστε όπως τα ρόδα της Βεγγάλης, Μαριάννα, χωρίς αγκάθια και χωρίς άρωμα.»

²⁰ *Fantasio* (II, 1): Ο Fantasio εξηγεί στην Elsbeth γιατί «μοιάζει περισσότερο με βιολέττα απ' ό,τι με κόρη βασιλιά».

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ, κλαίγοντας: Άγγελέ μου, είσαι σαν αληθινό πρόβατο για θυσία.²¹

ΛΕΝΑ: Ναι , και ο ιερέας σηκώνει κιάλας το μαχαίρι του. Θεέ μου, Θεέ μου, είναι αλήθεια πως λυτρωνόμαστε μέσα απ' τα βάσανά μας;²² Είναι αλήθεια ότι ο κόσμος είναι ο Χριστός εσταυρωμένος, πως ο ήλιος είναι το αγκάνθινο στεφάνι του, τ'αστέρια, τα καρφιά στα πόδια του και η λόγχη στα πλευρά του;

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Παιδί μου, παιδί μου, δεν αντέχω να σε βλέπω άλλο έτσι. Δεν μπορεί να συνεχιστεί αυτό, θα σε σκοτώσει. Ίσως, ποιος ξέρει... Κάτι έχω κατά νου. Θα δούμε. Έλα!
(*Τραβά την πριγκίπισσα.*)

---

²¹ *Fantasio* (II, 1): «Είσαστε ένα αληθινό πρόβατο για θυσία.»

²² Παραπέμπει στο *Θάνατο του Λαντόν* (I, 6 τέλος της σκηνής).

ΠΡΑΞΗ ΙΙ

Από τα βάθη του εαυτού μου
Ανέβηκε ο ήχος μιας φωνής,
Και με μιας κατάπιε
Όλη μου τη μνήμη.
ADALBERT DE CHAMISSO

ΣΚΗΝΗ 1

Εξοχή

*Στο πίσω μέρος ένα πανδοχείο
Μπαίνουν ο Λεόντιος και ο Βαλέριος που κουβαλά ένα μπόγο.*

ΒΑΛΕΡΙΟΣ, *λαχανιασμένος*: Στην τιμή μου, πρίγκιπα, ο κόσμος είναι ένα οικοδόμημα φρικτά απλωμένο.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Όχι! Καθόλου! Μόλις που τολμώ ν' απλώσω τα χέρια μου, από φόβο μη χτυπήσω, σα να βρισκόμουν σε στενό δωμάτιο στολισμένο με καθρέπτες· οι όμορφες φιγούρες θα έσπαγαν κομμάτια και θα βρισκόμουν μπροστά σ' ένα άδειο και γυμνό τοίχο.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Χάθηκα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Κανείς δεν θα υποφέρει, εκτός απ' αυτόν που θα σε βρει.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Θα μπω στη σκιά της σκιάς μου.²³

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Θα εξατμιστεί στον ήλιο και η τελευταία σου σταγόνα. Βλέπεις αυτό το όμορφο σύννεφο εκεί πάνω; Αντιπροσωπεύει τουλάχιστον το ένα τέταρτο του εαυτού σου. Από κει πάνω, ρεμβάζει με κάποια ευχαρίστηση, τη φθαρτή χονδροκομμένη σου ύπαρξη.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Αυτό το σύννεφο, αν το αφήναμε να κυλήσει σταγόνα σταγόνα, δεν θα έκανε κακό στο κεφάλι σας. Γοητευτική ιδέα! Διασχίσαμε κίολας, καμιά δωδεκαριά πριγκιπάτα, μισή ντουζίνα δουκάτα και δυο τρία βασίλεια, κι αυτό, με τόση βιασύνη, σε μισή μέρα. – Και γιατί; Γιατί πρέπει να γίνουμε βασιλιάδες και να παντρευτούμε και μια όμορφη πριγκίπισσα. Πως μπορείτε και ζείτε ακόμη σε τέτοια κατάσταση; Δεν καταλαβαίνω καθόλου την υπομονή σας. Δεν καταλαβαίνω. Θα έπρεπε να πάρετε αρσενικό, να σκαρφαλώσετε σ' ένα καμπαναριό και να φυτέψετε και μια σφαίρα στο κεφάλι σας, για να είστε σίγουρος ότι δεν θα αποτύχετε!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Μα Βαλέριε, το ιδανικό! Έχω μέσα μου την εικόνα της ιδανικής γυναίκας και πρέπει να τη βρω. Μια γυναίκα απίστευτα όμορφη και απίστευτα ηλίθια. Η ομορφιά είναι τόσο απροστάτευτη, τόσο συγκινητική, όσο κι ένα νεογέννητο. Τι γοητευτική αντίθεση! Αυτά τα ουράνια ηλίθια μάτια, αυτό το θεικά

²³ Από τον *Αμλετ* (ΙΙ, 2): ΡΟΖΕΝΚΡΑΝΤΣ: Βέβαια, και νομίζω πως η φιλοδοξία είναι τόσο αιθέρια κι ανάλαφρη στην ουσία της, ώστε δεν είναι παρά σκιά σκιάς. / ΑΜΛΕΤ: Τότε οι ζητιάνοι μας είναι τα σώματα, κι οι αρχηγοί μας κι οι ήρωες είναι οι μεγαλωμένες σκιές των ζητιάνων [...]. (Μετάφραση Β. Ρώτα).

βλακώδες στόμα, το ελληνικό προφίλ με την προβατίσια μύτη, αυτός ο θάνατος του πνεύματος μέσα σ' ένα πνευματικό σώμα.²⁴

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Διάολε! Φτάσαμε πάλι σε καινούργια σύνορα· αυτή η γη είναι κρεμμύδι, είναι όλη φλούδες ή κουτιά το ένα μέσα στο άλλο· στα πιο μεγάλα, έχει μόνο πιο μικρά κουτιά και στα μικρότερα, τίποτε απολύτως.²⁵ (*Πετάει κάτω το μπόγο του.*) Μπας και τούτος δω ο μπόγος προορίζεται να γίνει η ταφόπλακά μου; Βλέπετε πρίγκιπα – γίνομαι φιλόσοφος – μια εικόνα της ανθρώπινης κατάστασης: σέρνω αυτό εδώ το μπογαλάκι με πληγωμένα πόδια, στη ζέστη και το χιονιά, για να μπορώ να φορώ το βράδυ ένα καθαρό πουκάμισο, αλλά όταν επιτέλους έρχεται το βράδυ, το μέτωπό μου είναι ρυτιδιασμένο, τα μάγουλά μου αυλακωμένα και το βλέμμα μου σκοτεινό, μόλις που προλαβαίνω να βάλω το καθαρό μου πουκάμισο, σα νάναι σάβανο. Δεν θάμουν πιο γνωστικός αν ξεφορτωνόμουν αυτό το μπόγο, τον πουλούσα στην πρώτη ταβέρνα που θα έβρισκα για να μεθύσω, και μετά να κοιμηθώ στη σκιά μέχρι να φύγει η μέρα, αντί να ιδρώνω και να γεμίζουν κάλους τα πόδια μου από την πολλή τρεχάλα; Και τώρα, πρίγκιπα, ας περάσουμε στην εφαρμογή και στην πρακτική. Από καθαρή ευπρέπεια, θα ντύσουμε και το μέσα του ανθρώπου και θα βάλουμε στα σωθικά του σακάκι και παντελόνι. (*Κατευθύνονται προς το πανδοχείο.*) Α! Καλό μου μπογαλάκι, τι εξαισιες μυρωδιές, τι μοσχοβολιές κρασιού, τι τσίκνα ψητού! Α! Καλό μου βρακί, είσαι έτοιμο να ριζώσεις, να πρασινίσεις και ν' ανθίσεις, τα μακριά φουσκωμένα τσαμπιά κρέμονται στο στόμα μου και το καινούργιο κρασί ζυμώνεται στο πατητήρι.

Βγαίνουν. Φθάνουν η Πριγκίπισσα Λένα και η γκουβερνάντα.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Έχει κυλήσει ατέλειωτος χρόνος από το φευγίό μας κι ο ήλιος δεν λέει να δύσει· αυτή η μέρα είναι μαγεμένη.

ΛΕΝΑ: Όχι καλή μου· γιατί τα λουλούδια που μάζεψα αποχαιρετώντας τον κήπο, μόλις τώρα μαράθηκαν.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Και που θα ξεκουραστούμε; Δεν συναντήσαμε τίποτα. Ούτε μοναστήρι, ούτε ερημίτης, ούτε βοσκός στον ορίζοντα.

ΛΕΝΑ: Σίγουρα, αλλιώς τα είχαμε φανταστεί όλα αυτά, διαβάζοντας τα βιβλία μας πίσω από τους τοίχους του κήπου μας, ανάμεσα στις μυρτιές και τις ροδοδάφνες.²⁶

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Ω! Ο κόσμος είναι φρικτός! Ούτε καν ένας πρίγκιπας περιπλανώμενος!

ΛΕΝΑ: Όχι, είναι όμορφος και τόσο απέραντος, τόσο απέραντα πλατύς, μέχρι το άπειρο. Θα ήθελα να συνεχίσω να περπατώ έτσι, μέρα και νύχτα. Τίποτα δεν κινείται.

²⁴ Το πέρασμα αυτό μπορεί να συσχετιστεί με την αρχή της τρίτης σκηνής της δεύτερης πράξης στο *Θάνατο του Δαντόν*· μ' ένα γράμμα επίσης του Μπύχνερ στην οικογένειά του, της 28^{ης} Ιουλίου 1835. Και με το *Λεντς*, στη συζήτηση για την τέχνη με τον Kaufmann που γυρίζει γύρω από το ίδιο θέμα.

²⁵ Μποναβεντούρα: «Η ανθρωπότητα είναι οργανωμένη σύμφωνα με το μοντέλο ενός κρεμμυδιού, τα στρώματά της εμβάλλουν το ένα στο άλλο, μέχρι το πιο μικρό στο οποίο κατοικεί ο άνθρωπος, μικροσκοπικός».

²⁶ *Fantasio* (II, 7): «Elsbeth: Γιατί μου έδωσες να διαβάσω τόσα μυθιστορήματα και παραμύθια; Γιατί έσπειρες στη φτωγή μου σκέψη τόσα παράξενα και μυστηριώδη λουλούδια;»

Τα λουλούδια ρίχνουν μια κόκκινη ανταύγεια στα λιβάδια και τα βουνά εκεί μακριά, απλώνονται πάνω στη γη σαν ακίνητα σύννεφα.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Χριστούλη μου! Τι θα πούνε; Κι όμως, τούτο δω, είναι κάτι τόσο απαλό, τόσο θηλυκό! Είναι μια απάρνηση, σαν τη φυγή της αγίας Οττιλίας.²⁷ Όμως πρέπει να βρούμε ένα καταφύγιο, σε λίγο νυχτώνει.

ΛΕΝΑ: Ναι, τα λουλούδια κλείνουν τα πέταλά τους για να κοιμηθούν, και οι αχτίδες του ήλιου νανουρίζονται στα κλωνάρια σα κουρασμένες λιβελλούλες.

---

²⁷ Σύμφωνα με μύθο της Αλσατίας, η αγία Οττιλία δραπέτευσε για να μην παντρευτεί τον άνδρα για τον οποίο την προόριζε ο πατέρας της και να μείνει έτσι πιστή και αφοσιωμένη στο Θεό. Ίσως ο Μπύχνερ να κάνει και ένα υπαινιγμό στις Εκλεκτικές Συγγένειες του Γκαίτε, όπου η Οττιλία, με την απάρνησή της, γίνεται αγία στο τέλος του μυθιστορήματος.

ΣΚΗΝΗ 2

Το πανδοχείο

Βρίσκεται ψηλά στην όχθη ενός ποταμού. Απέραντη θέα. Ένας κήπος μπροστά στο πανδοχείο.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Λοιπόν, πρίγκιπα, τα βρακιά σας δεν βγάζουν ένα εξάισιο ποτό; Οι κούπες δε σας κατεβαίνουν στο λαρύγγι με απίστευτη ευκολία;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Βλέπεις αυτά τα γέρικα δέντρα, αυτούς τους φράχτες, αυτά τα λουλουδία; Όλα έχουν τη δική τους ιστορία, τη γοητευτική μυστική ιστορία τους. Βλέπεις αυτά τα καλοσυνάτα πρόσωπα των γερόντων, κάτω από την κληματαριά, κοντά στην πόρτα; Κάθονται και κρατιούνται από τα χέρια, φοβισμένοι γιατί είναι τόσο γέροι, ενώ ο κόσμος είναι τόσο νέος ακόμα. Ω Βαλέριε, κι εγώ είμαι τόσο νέος, και ο κόσμος είναι τόσο παλιός. Μερικές φορές, με πιάνει φόβος, θα μπορούσα να καθήσω σε μια γωνιά και να χύνω καυτά δάκρυα, τόσο πολύ με λυπάμαι.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ *προτεινόντάς του ένα ποτήρι*: Πάρε αυτή την καμπανούλα, αυτή τη γυάλινη καμπανούλα, και βούλιαξε σε ωκεανό κρασιού μέχρι να καταποντιστείς από τον αφρό του.²⁸ Κοίτα τ'αερικά πως πετούν πάνω από τους αμπελώνες, φορώντας χρυσά και χτυπόντας κύμβαλα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *αναπηδά*: Έλα, Βαλέριε, πρέπει να κάνουμε κάτι, να κάνουμε κάτι! Θα βυθιστούμε σε βαθιές σκέψεις; θα ερευνήσουμε για ποιο λόγο το σκαμνί ισορροπεί σε τρία πόδια και όχι σε δύο και γιατί σκουπίζουμε το στόμα με τα χέρια και όχι με τα πόδια, όπως οι μύγες. Έλα, θα διαμελήσουμε τα μυρμήγκια, θα μετρήσουμε τους στήμονες. Νομίζω ότι θα καταφέρω να βρω κάποια πριγκιπική λόξα. Έχω ακόμα αποθέματα ενθουσιασμού έτοιμα για χρήση, αλλά, μόλις τελειώσω το μαγείρεμα, κι όλα είναι έτοιμα, μου χρειάζεται ένας ατελείωτος χρόνος για να βρω ένα κουτάλι και να φάω το φαί, το οποίο στο μεταξύ, έχει χαλάσει.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: *Ergo bibamus!* Αυτή η μπουκάλα δεν είναι ερωμένη, ούτε ιδέα, δεν γνωρίζει από πόνους γέννας, δεν είναι ποτέ βαρετή, ούτε άπιστη, παραμένει η ίδια από την πρώτη ως την τελευταία σταγόνα. Σπάσε το βούλωμα, κι όλα τα όνειρα που κοιμούνται μέσα της θ'αρχίσουν να σπινθηροβολούν προς τα σένα.²⁹

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ω Θεέ μου! Θα περνούσα τη μισή μου ζωή προσευχόμενος, φτάνει μόνο να μου διναν ένα κλωνάκι άχυρο³⁰, που θα το καβαλούσα όπως ένα υπέροχο

²⁸ *Fantasio*: «ΦΑΝΤΑΖΙΟ: Ας μου δώσουν μια καμπάνα! Μια γυάλινη καμπάνα!/ΣΠΑΡΚ: Να την κάνετε τι, μια καμπάνα; ΦΑΝΤΑΖΙΟ: Ο Jean-Paul (γερμανός συγγραφέας) δεν είπε ότι ένας άνθρωπος απορροφημένος από μια μεγάλη σκέψη, είναι όπως ένας δύτες κάτω από μια καμπάνα, στη μέση ενός απέραντου ωκεανού; Δεν έχω καμπάνα Σπαρκ, καμία καμπάνα, και χορεύω όπως ο Ιησούς Χριστός στον απέραντο ωκεανό!»

²⁹ Ο Μπύχγερ δανείζεται εδώ, συμπτωνώντας, ένα διάλογο μεταξύ της Μαριάννας και του Οκτάβιου (πράξη II, σκηνή 1) από τα *Καπρίτσια της Μαριάννας*, όπου γίνεται λόγος για τις αρετές μιας γυναίκας και μιας μπουκάλας κρασιού (MARIANNA: «Νόμιζα ότι το κρασί ήταν όπως οι γυναίκες»).

³⁰ Σύμφωνα με τον Erwin Kobel (*Georg Büchner, Das dichterische Werk*, σ. 247-248), ο Μπύχγερ κάνει εδώ έναν υπαινιγμό στον Lucilio Vanini ο οποίος, κατηγορούμενος για αθεϊσμό, φώναξε στην πυρά αρπάζοντας ένα άχυρο: «Αν είχα τη δυστυχία ν'αμφιβάλλω για την ύπαρξη του Θεού, αυτό το άχυρο θα έφτανε για να με πείσει.» Και ο Φίχτε αναφέρεται σ'αυτό, στο *Appellation an das Publicum*.

άλογο, μέχρι που να ξαπλώσω εγώ ο ίδιος πάνω στο άχυρο. Τι ανησυχητική βραδιά! Κάτω, εκεί, όλα είναι σιωπή, και πάνω, τα σύννεφα αλλάζουν και περνούν, και το φως του ήλιου έρχεται και φεύγει. Κοίταξε αυτές τις παράξενες φηγούρες που περνούν, αυτές τις μακριές λευκές σκιές με τα τρομακτικά αδύνατα πόδια και τα φτερά νυχτερίδας· κι όλα τόσο φευγαλέα, τόσο μπερδεμένα· ενώ εδώ ούτε φύλλο, ούτε χορτάρι δεν κινείται. Η γη, σα φοβισμένο παιδί, κουλουριάστηκε στον εαυτό της, και τα φαντάσματα περνούν πάνω από την κούνια της.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Δεν ξέρω τι έχετε εσείς, εγώ, αισθάνομαι μια χαρά. Ο ήλιος μοιάζει με ταμπέλα πανδοχείου και τα φλογερά σύννεφα σα να γράφουν: «Πανδοχείο του Χρυσού Ήλιου». Κάτω εκεί, η γη και το νερό είναι σαν τραπέζι που ρέει πάνω του κρασί, και μεις βαλμένοι πάνω του σαν τραπουλόχαρτα με τα οποίο ο Θεός και ο διάβολος περνούν την ώρα τους παίζοντας. Είστε ο Βασιλιάς και είμαι ο Μπαλαντέρ, δεν λείπει παρά η Ντάμα, μια όμορφη ντάμα με μια μεγάλη καρδιά από σταφιδόψωμο στο στήθος, και μια τεράστια τουλίπα για να βυθίζει αισθαντικά τη μακριά της μύτη (*μπαίνουν η γκουβερνάντα και η πριγκίπισσα*) και μα τον Θεό, νάτη! Αλλά αντί τουλίπας, πρέζα καπνού, κι αντί μύτης, προβοσκίδα. (*Στην γκουβερνάντα.*) Γιατί, αγαπητή μου κυρία, τρέχετε με τόση βιασύνη, που αφήνετε να φανούν οι γάμπες σας, κι ακόμη παραπάνω, οι αξιοσέβαστες καλτσοδέτες σας;³¹

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ, *σταματά οργισμένη*: Κι εσείς, αξιοτίμε κυριέ μου, γιατί ανοίγετε τόσο πολύ το στόμα σας. Κάνετε τρύπα στο τοπίο.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Είναι, σεβαστότατή μου κυρία, για να μη ματώσει η μύτη σας όταν θα την κοπανίσετε στον ορίζοντα. Μια τέτοια μύτη, είναι ο Πύργος του Λιβάνου που κοιτάζει προς τη Δαμασκό.³²

ΛΕΝΑ, *στη γκουβερνάντα*: Καλή μου, ο δρόμος είναι τόσο μακρύς;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *χαμένος σε ονειροπόλημα*: Ω, όλοι οι δρόμοι είναι μακρινοί. Το εκκρεμές του θανάτου χτυπά αργά στο στήθος μας³³, κάθε σταγόνα αίμα μετράει το χρόνο, και η ζωή μας αργός πυρετός. Όλοι οι δρόμοι είναι μακρινοί για κουρασμένα πόδια...

ΛΕΝΑ, *που τον ακούει φοβισμένη και σκεπτική*: Και για κουρασμένα μάτια, κάθε φως είναι σκληρό, και κάθε ανάσα πολύ βαριά στα κουρασμένα χείλη. (*Χαμογελώντας.*) Και για κουρασμένα αυτιά, κάθε λέξη είναι περιττή.

Η Λένα και η γκουβερνάντα φεύγουν.

³¹ Δεν παίζουν με τον έρωτα, του Musset (I, 1): « Από πού έρχεστε [...] και το φόρεμά σας είναι ανασηκωμένο μέχρι τις αξιοσέβαστες καλτσοδέτες σας;»

³² Παράθεση από το Άσμα Ασμάτων, VII, 5.

³³ Ο *Θάνατος του Δαντόν* (IV, 3): «Δεν θα σταματήσει λοιπόν το ρολόι; Κάθε του χτύπημα σφίγγει τους τοίχους γύρω μου τόσο που θα γίνουν στενοί σα φέρετρο» και στο *Λεόντιος και Λένα*, (II, 4): «[...] κι αν το σαράκι δεν κατάτρωγε τους τοίχους.» Ο Μπύχγερ παίζει εδώ με τη διπλή έννοια της γερμανικής λέξης *Totenuhr*, που σημαίνει «ρολόι του θανάτου», αλλά επίσης και το σαράκι που τρώει το ξύλο. Ίσως την ιδέα να δανείστηκε από ένα ποίημα του Brentano, που υπάρχει στο πρώτο μέρος του μυθιστορήματος *Godwi*.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ω καλέ μου Βαλέριε, γιατί δεν μπόρεσα κι εγώ να πω: «Μ'αυτό και μια τούφα φτερά και με δυο ψεύτικα τριαντάφυλλα στα παπούτσια μου»³⁴; Το είπα, νομίζω, με τρόπο πολύ μελαγχολικό. Δόξα το Θεό! Αρχίζω να συνέρχομαι από τη μελαγχολία. Ο αέρας δεν είναι πια τόσο διάφανος, ούτε τόσο κρύος, ο καυτός ουρανός με τυλίγει σφιχτά και βαριές σταγόνες πέφτουν. Ω, αυτή η φωνή: ο δρόμος είναι τόσο μακρύς; Πολλές φωνές μιλούν στη γη, και νομίζουμε ότι μιλούν για απόμακρα πράγματα, όμως αυτήν εδώ, την κατάλαβα. Στάθηκε πάνω μου όπως το πνεύμα που πετούσε πάνω από τα νερά, πριν γίνει το Φως.³⁵ Τι αναταραχή στα βάθη της αβύσσου, τι μεταμόρφωση μέσα μου, πως χύνεται η φωνή της στο χώρο! – Ο δρόμος είναι τόσο μακρύς; (Βγαίνει.)

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Όχι. Ο δρόμος για το τρελλοκομείο δεν είναι καθόλου μακρύς. Γνωρίζω όλα τα μονοπάτια, όλους τους μουλαρόδρομους, όλα τα στενοσόκακα που οδηγούν σ'αυτό. Τον βλέπω κιόλας, περπατάει σ'ένα φαρδύ δρόμο μια παγωμένη χειμωνιάτικη μέρα· το καπέλο κάτω από το μπράτσο, να ψάχνει για σκιά κάτω από τα γυμνά δέντρα και να κάνει αέρα με το μαντήλι του. Είναι τρελός! (Βγαίνει.)

---

³⁴ *Άμλετ* (III, 2). Μετάφραση Β. Ρώτα.

³⁵ «[...] Όπως το πνεύμα που αιωρείτο πάνω από τα νερά πριν γίνει το φως.» Παράθεμα από τη Βίβλο, Γέννησις, I, 2.

ΣΚΗΝΗ 3

Ένα δωμάτιο

Η Λένα και η γκουβερνάντα.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Μη σκέφτεστε αυτόν τον άνδρα!

ΛΕΝΑ: Φαινόταν τόσο γέρος κάτω από τις ξανθές του μπούκλες. Η άνοιξη στα μάγουλα κι ο χειμώνας στην καρδιά.³⁶ Τι θλιβερό! Το κουρασμένο σώμα βρίσκει παντού ένα μαξιλάρι, αλλά όταν το πνεύμα είναι κουρασμένο, που μπορεί να βρει ξεκούραση; Μου έρχεται μια τρομακτική σκέψη: νομίζω ότι υπάρχουν δυστυχημένα πλάσματα, αθεράπευτα δυστυχημένα, απλά και μόνο επειδή υπάρχουν. *(Σηκώνεται.)*

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Που πας, παιδί μου;

ΛΕΝΑ: Θα κατέβω στον κήπο.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Μα...

ΛΕΝΑ: Μα, τι, καλή μου; Αφού το ξέρεις πολύ καλά, εμένα έπρεπε να με βάλουν σε γλάστρα. Έχω ανάγκη τη δροσιά και τον αέρα της νύχτας, όπως τα λουλούδια. Ακούς τις βραδινές αρμονίες; Η μέρα νανουρίζεται από το τραγούδι των τζιτζικιών, και το άρωμα από τα νυχτολούλουδα την αποκοιμίζει.³⁷ Δεν μπορώ να μείνω άλλο σ' αυτό το δωμάτιο. Οι τοίχοι του με συνθλίβουν.

---

³⁶ *Fantasio* (I, 2): «APTMAN: Έχεις το μήνα του μαγιού στα μάγουλα. ΦΑΝΤΑΖΙΟ: Είναι αλήθεια: και το γενάρη στη καρδιά.»

³⁷ Αυτή την εικόνα ίσως την έχει εμπνευστεί ο συγγραφέας από ένα πέρασμα στο *Zerbino*, του Tieck: «Η νύχτα κατεβαίνει/Οι βιολέττες ξυπνούν/[...] Και αναδύουν απαλά αρώματα/Στους αιθέρες.»

ΣΚΗΝΗ 4

Κήπος. Νύχτα με πανσέληνο

Η Λένα κάθεται στο χορτάρι.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ, *σε κάποια απόσταση*: Ωραίο πράγμα η φύση, αλλά θα ήταν ακόμα πιο όμορφη αν δεν υπήρχαν κουνούπια, αν τα κρεβάτια του πανδοχείου ήταν πιο καθαρά, κι αν το σαράκι δεν κατάτρωγε τους τοίχους.³⁸ Μέσα οι άνθρωποι ροχαλίζουν, έξω, τα βατράχια κοάζουν, μέσα τριζοβολούν οι γρύλοι κι έξω τα τζιτζίκια. Καλό μου χορτάρι, παίρνω μια προσγειωμένη απόφαση. *(Ξαπλώνει στο χορτάρι.)*

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, *μπαίνοντας*: Ω μυρωμένη νύχτα, ίδια μ' εκείνην την πρώτη που τύλιξε τον Παράδεισο!

(Αντιλαμβάνεται την πριγκίπισσα και την πλησιάζει αθόρυβα.)

ΛΕΝΑ: Το γαρδέλι τιτίβισε στ' όνειρό του. Η νύχτα κοιμάται βαθιά, τα μάγουλά της είναι ωχρά κι η ανάσα της γαλήνεψε. Η σελήνη είναι σαν αποκοιμισμένο παιδί, οι ξανθιές του μπουκλές πέφτουν στο απαλό του πρόσωπο... Ω, ο ύπνος του είναι θάνατος. Ο άγγελος θάνατος που αναπαύεται στο θολερό σκιερό μαξιλάρι του και τ' αστέρια λάμπουν γύρω του σαν κεριά! Φτωχό παιδί! Τι θλίψη, νεκρό και τόσο μόνο.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Σήκω, μέσα στο άσπρο σου φόρεμα, και συνόδεψε το λείψανο μέσα στη νύχτα, τραγούδησέ του τραγούδι νεκρικό.³⁹

ΛΕΝΑ: Ποιος μιλά;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ένα όνειρο.

ΛΕΝΑ: Τα όνειρα είναι ευτυχισμένα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τότε, ονειρέψου ευτυχισμένη κι άσε με να γίνω τ' όνειρό σου.

ΛΕΝΑ: Ο θάνατος είναι το πιο ευτυχισμένο από τα όνειρα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τότε, θα γίνω για σένα ο άγγελος του θανάτου. Άσε τα χείλη μου να γείρουν σα φτερά πάνω στα μάτια σου. *(Την φιλά.)* Όμορφή μου νεκρή, ξεκουράζεσαι με τόση ευγένεια στο μαύρο σεντόνι της νύχτας, που και η φύση βάλθηκε να μισεί τη ζωή και ξεγολιάστηκε από το θάνατο.

ΛΕΝΑ: Όχι, άφησέ με. *(Του ξεφεύγει και απομακρύνεται βιαστικά.)*

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Αδύνατον! Αδύνατον! Όλο μου το είναι βρίσκεται σ' αυτή τη στιγμή. Τώρα πέθανε.⁴⁰ Περισσότερο είναι αδύνατον! Πως η δημιουργία παλεύει να

³⁸ Βλ. ανωτέρω, υποσημείωση 33.

³⁹ «Σήκω και περπάτησε» είναι υπαινιγμός στα Ευαγγέλια (Κατά Μάρκον, V, 41 και Κατά Ματθαίον, IX, 5). Ο Λεντς, στο αφήγημα του Μπύχνερ, προφέρει αυτές τις ίδιες λέξεις όταν αποπειράται να αναστήσει ένα πεθαμένο παιδί.

ξεριζωθεί από το χάος κι έρχεται προς το μέρος μου, η ανάσα της είναι δροσερή κι η ομορφιά της σπινθηροβόλα! Η γη είναι ένας σκοτεινός χρυσός κάλυκας· το φως κοχλάζει, ξεχυλίζει, και τ'αστέρια αναδύονται. Τα χείλη μου βυζαίνουν λαίμαργα· αυτή η σταγόνα ευτυχίας με κάνει πολύτιμο κύπελο. Κομματιάσου, άγιο δισκοπότηρο!⁴¹ (Θέλει να πέσει στο ποτάμι.)

ΒΑΛΕΡΙΟΣ *πετιέται και τον πιάνει*: Αλτ, Μεγαλειότητα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Παράτα με!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Θα σας παρατήσω, αν παραιτηθείτε κι εσείς και παρατήσετε ήσυχο και το νερό.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Βλάκα!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Όστε έτσι λοιπόν! Η Υψηλότητά σας, δεν ξεπέρασε ακόμα αυτόν τον ρομαντισμό υπολογαγών: πετάμε από το παράθυρο το ποτήρι απ'όπου ήπιαμε στην υγεία της αγαπημένης μας;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Νομίζω ότι στα μισά έχεις δίκιο.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Παρηγορηθείτε. Μπορεί να μην κοιμηθείτε απόψε κάτω από το χορτάρι, κοιμηθείτε τουλάχιστον πάνω του. Δεν θα ήταν λιγότερο αυτοκτονία, να κοιμηθείτε στα κρεβάτια τους. Θα ξαπλώσουμε στο άχυρο όπως οι πεθαμένοι και θα μας τσιμπούν οι ψύλλοι όπως τους ζωντανούς.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Αν επιμένεις! (Ξαπλώνει στο χορτάρι.) Κτήνος, μου χάλασες την πιο όμορφη αυτοκτονία! Ποτέ στη ζωή μου δεν θα ξαναβρώ τόσο τέλεια στιγμή, κι έχει εξαίσιο καιρό! Νάμαι πια μακριά από την ευλαβική ακολουθία. Αυτός ο χοντράνθρωπος με το κίτρινο σακάκι και το γαλάζιο βρακί μου τα κατάστρεψε όλα.⁴² Μακάρι ο ουρανός να μου στείλει έναν ύπνο υγιή και βαθύ!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Αμήν. – Να λοιπόν, έσωσα μια ανθρώπινη ζωή και η καλή μου συνείδηση θα μου κρατάει τα σωθικά μου ζεστά. Στην υγεία σου Βαλέριο!

---

⁴⁰ Υπαινιγμός στο *Φάουστ* του Γκαίτε, όπου ο θάνατος εμφανίζεται τη στιγμή της υπέρτατης ευτυχίας της ύπαρξης: έτσι ο Φάουστ δηλώνει στο Μεφιστοφελή, στη σκηνή του στοιχήματος: «Αν μια στιγμή ακούσεις να σου πω: Σταμάτα, είν' η ώρα αυτή γλυκιά, / Τότε μπορείς να μου περάσεις τα δεσμά / Πρόθυμα τότε θέλω να χαθώ.» (στίχοι 1699-1704 Μετάφραση Ι. Παυλάκη).

⁴¹ Αναφορά σ' ένα πέρασμα του *Βασιλιά της Θούλης* που τραγουδάει η Μαργαρίτα, στο *Φάουστ* του Γκαίτε (στίχοι 2759-2782 Μετάφραση Ι. Παυλάκη).

⁴² Ο Βαλέριος φορά ένα κοστούμι που θυμίζει εκείνο του Βέρθερου του Γκαίτε. Η διάθεση για παρωδία από τον Μπύχνερ είναι πρόδηλη.

ΠΡΑΞΗ ΙΙΙ

ΣΚΗΝΗ 1

Λεόντιος και Βαλέριος.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Να παντρευτείτε; Από πότε η Υψηλότητά σας μπήκε στο ισόβιο ημερολόγιο;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Δεν ξέρεις, Βαλέριε, ότι ακόμη και η πιο ασήμαντη ύπαρξη είναι τόσο μεγάλη, και η ζωή τόσο σύντομη, που δεν φτάνει, για να την αγαπήσεις; Κι έτσι, μπορώ να ευχαριστήσω μια κατηγορία ανθρώπων, που φαντάζονται ότι τίποτα δεν είναι αρκετά ωραίο και αρκετά ιερό που να μην πρέπει να το κάνουν ακόμη πιο όμορφο και πιο ιερό.⁴³ Υπάρχει μια κάποια ικανοποίηση σ' αυτήν την αξιαγάπητη έπαρση. Γιατί ν' αρνιόμουν να τους τη δώσω;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Πολύ ανθρώπινο και πολύ φιλόζωο! Αλλά εκείνη, γνωρίζει ποιος είστε;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Γνωρίζει μόνον ότι με αγαπάει.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Και η Υψηλότης σας γνωρίζει ποια είναι;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ηλίθιε! Πήγαινε να ρωτήσεις τ' όνομά της στα γαρύφαλλα και στην πρωϊνή δροσιά!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Που πάει να πει ότι είναι ήδη κάτι, εάν δεν είναι αγενής μια τέτοια έκφραση και δεν δίνονται με συντομία τα χαρακτηριστικά. – Τώρα, τι κάνουμε; Μμμ!... Πρίγκιπα, αν καταφέρω, σήμερα κιόλας, τον πατέρα σας να ευλογήσει την ένωσή σας με το Ανείπωτο, το Ακατονόμαστο, γίνομαι υπουργός; Έχω το λόγο σας;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Τον έχεις!

---

⁴³ Με όρους αρκετά θολούς, ο Μπύχνερ ξαναπαίρνει εδώ κάποιες ιδέες για την αισθητική, που έχουν εκφραστεί γύρω από την τέχνη, σε διάφορα σημεία στο *Λεντς* (βλ. υποσημείωση 24): έτσι ο Λεντς απαιτεί από τον καλλιτέχνη να «βυθιστεί στη ζωή της πιο ταπεινής από τις υπάρξεις», και αργότερα, δηλώνει: «Πρέπει ν' αγαπάς την ανθρωπότητα για να εισχωρήσεις έστω και σ' ένα μόνο ανθρώπινο πλάσμα. Κανείς δεν πρέπει να μας φαίνεται πολύ άσχημος ή πολύ ασήμαντος: τότε μόνο μπορούμε να τον κατανοήσουμε» (μετάφραση Μ. Κουμανταρέας). Συναντάμε πάλι την ίδια ιδέα εκφρασμένη από τον Λεόντιο «ότι ακόμη και η πιο ασήμαντη ύπαρξη είναι τόσο μεγάλη, και η ζωή τόσο σύντομη, για να μπορέσεις να την αγαπήσεις». Προκαλεί λοιπόν έκπληξη, που ο Λεόντιος, είναι έτοιμος να κάνει συμβιβασμό με «εκείνη την κατηγορία ανθρώπων που φαντάζονται ότι τίποτα δεν είναι ωραίο και αρκετά ιερό που να μην πρέπει να το κάνουν ακόμη πιο όμορφο και πιο ιερό», δηλαδή στους ιδεαλιστές. Ο Λεντς δηλώνει, στο ίδιο πνεύμα: «Το δίχως άλλο ο Θεός, ο πλάστης μας, έκανε τον κόσμο καταπώς θα'πρεπε να'ναι και δεν είναι στο χέρι μας να σκαρώσουμε κάτι καλύτερο» (μετάφραση Ι. Κουμανταρέας). Στην πραγματικότητα, εδώ, η συζήτηση απομυθοποιείται, στο μέτρο που δεν είναι πια η τέχνη το διακυβεύόμενο, αλλά η απλή εφαρμογή μιας κοινωνικής σύμβασης που είναι ο γάμος. Αυτό τείνει να δώσει δίκιο στον Κnap, που εκτιμά ότι η άποψη του Λεντς είναι μια ακραία στάση που ο Μπύχνερ ο ίδιος τροποποίησε ήδη και στη θεωρία και στην πράξη (Gerhard P. Knap, *Georg Büchner. Eine kritische Einführung in die Forschung*).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ο φτωχοδιάβολος Βαλέριος παρουσιάζεται στην Εξοχότητά σας Κύριο Υπουργό του Κράτους Βαλέριο βον Βαλέριενταλ. – «Τι γυρεύει αυτός ο κατεργάρης; Δεν τον γνωρίζω. Έξω από' δω αλήτη, ουστ!».⁴⁴

Βγαίνει τρέχοντας. Ο Λεόντιος τον ακολουθεί.

---

⁴⁴ *Ερρίκος IV*, του Σαίξπηρ, (V, 5) : ο νέος βασιλιάς Ερρίκος ο πέμπτος δηλώνει στο Φάλσταφ: «Δεν σε γνωρίζω, γέρο», διότι κατακτώντας την εξουσία «απαρνιέται την αλλοτινή του ύπαρξη» και όλους αυτούς που έκανε συντροφιά.

ΣΚΗΝΗ 2

Πλατεία μπροστά από το παλάτι του Βασιλιά Πέτρου.

Ο Έπαρχος. Ο Δάσκαλος του σχολείου. Χωρικοί ντυμένοι με τα καλά τους, κρατώντας κλαδιά έλατου.

ΕΠΑΡΧΟΣ: Αγαπητέ κύριε Δάσκαλε, κρατιούνται καλά οι άνθρωποί σας;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Κρατιούνται τόσο καλά μέσα στη δυστυχία τους που συγκρατούν ο ένας τον άλλο εδώ και αρκετό καιρό. Το αλκοόλ κυλά γενναία στα λαρύγγια τους, χωρίς αυτό δεν θ' άντεχαν για πολύ στη ζέστη. Κουράγιο, εσείς, εκεί! Υψώστε τα κλαδιά από έλατο πάνω μπροστά σας, να σας περνούν για δάσος, τις μύτες σας για φράουλες, τα τρίκωχά σας για κέρατα αγριμιού, και τα δερμάτινα βρακιά σας για πανσέληνο⁴⁵ που λαμπυρίζει ανάμεσα στα δέντρα. Και προσοχή: ο τελευταίος τρέχει πάντα μπροστά από τον πρώτο, για να φαίνεστε πολλοί.

ΕΠΑΡΧΟΣ: Κι εσείς Δάσκαλε, στέκεστε στο χείλος της λιτότητας.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Εξυπακούεται, εξαιτίας της λιτότητας, είναι ζήτημα αν μπορώ να κρατηθώ στα πόδια μου.

ΕΠΑΡΧΟΣ: Προσοχή, εσείς, το πρόγραμμα ορίζει: «Όλοι οι υπήκοοι να είναι ντυμένοι με καθαρά ρούχα, να έχουν φάει καλά, και να παραταχθούν με ευχαριστημένα πρόσωπα, κατά μήκος του δρόμου.» Κυρίως, μη μας ντροπιάσετε!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Έχετε υπομονή! Μην ξύνετε τ' αυτιά σας και μη φυσάτε τη μύτη σας στα δάκτυλά σας, ενώ θα περνά το πριγκιπικό ζεύγος: η υποδοχή σας να είναι ζεστή εάν δεν θέλετε να σας ζεστανουμε τ' αυτιά. Εκτιμήστε αυτά που κάναμε για σας, σας έχουμε τοποθετήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε ο αέρας που φυσά απ' την κουζίνα, να περνά από πάνω σας, τουλάχιστον έτσι, για μια φορά στη ζωή σας θα μυρίσετε το άρωμα του ψητού.⁴⁶ Γνωρίζετε ακόμη το μάθημά σας; Ε! Vi!

ΧΩΡΙΚΟΙ: Vi!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Vat!

ΧΩΡΙΚΟΙ: Vat!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Vivat!

---

⁴⁵ Στο μυθιστόρημα του Eichendorff *Dichter und ihre Gesellen*, γίνεται λόγος για να ιδιότροπο λόρδο «ο οποίος δεν ήθελε ποτέ να βγάλει τα εξογκωμένα δερμάτινα βρακιά του, τα οποία από μακριά γυάλιζαν από την πανσέληνο».

⁴⁶ Από τον *Κήρυκα της Έσσης*. «Δεν σας μένει πια παρά να ξαναγυρίσετε έρποντας στις καπνισμένες καλύβες σας και να σκύνετε πάνω από την κακοτράχαλη γη των χωραφιών σας για να μπορέσουν τα παιδιά σας, κι αυτά επίσης, να πάνε μια μέρα στο Ντάρμσταντ, όταν ένας ομόαιμος πρίγκιπας αποφασίσει μαζί με μια ομόαιμη πριγκίπισσα να βοηθήσουν κάποιον άλλο ομόαιμο πρίγκιπα, για να μπορέσουν να δουν από τα ορθάνοικτα τοξωτά παράθυρα το τραπεζομάντηλο πάνω στο οποίο τρώνε αυτοί οι άνθρωποι και να αναπνεύσουν τη μυρωδιά από τις λάμπες που φωτίζονται από το λίπος των χωρικών!»

ΧΩΡΙΚΟΙ: Vivat!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ: Ορίστε, κύριε Έπαρχε. Βλέπετε, η εξυπνάδα προοδεύει. Λατινικά, το αντιλαμβάνεστε! Και απόψε, θα δώσουμε ένα διάφανο χορό, μαζί με τις τρύπες από τα βρακιά και τα σακάκια μας, και οι γροθιές μας θα στολίσουν τα κεφάλια μας σαν φιόγκους.

ΣΚΗΝΗ 3

Μια μεγάλη αίθουσα

Κυρίες και κύριοι πλούσια ντυμένοι, τοποθετημένοι σε ομάδες. Ο Τελετάρχης και ορισμένοι υπηρέτες, σε πρώτο πλάνο.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Όλεθρος! Τελείωσαν όλα! Τα ψητά ζάρωσαν. Τα συγχαρητήρια μπαγιάτεψαν. Τα ψεύτικα κολάρα δίπλωσαν σα μελαγχολικά αυτιά γουρουνιού. Τα γένια των χωρικών μάκρυναν, μαζί και τα νύχια τους. Οι μπούκλες των στρατιωτών έπεσαν. Ανάμεσα στις δώδεκα παρθένες, δεν υπάρχει ούτε μια, που να μην προτιμά την οριζόντια από την κάθετη θέση. Μέσα στα λευκά φορεματάκια τους, μοιάζουν με μεταξωτούς εξουθενωμένους λαγούς και ο ποιητής της αυλής γρυλλίζει γύρω τους σαν ινδικό ερεθισμένο χοιρίδιο. Οι Κύριοι Αξιωματικοί ξέχασαν τους τρόπους. Και οι Κυρίες της Αυλής είναι σαν πυθμένας αλυκής· το αλάτι κρυστάλλωσε στα περιδέραιά τους.

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Τουλάχιστον, αυτές, χαλάρωσαν. Δεν μπορούμε να τις κατηγορήσουμε γι' αυτό που έχουν στους ώμους τους. Μπορεί να μη μιλούν με ανοιχτή καρδιά, είναι πάντως ακάλυπτες μέχρι την καρδιά.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Ναι, καθεμιά τους είναι σαν καλοσηματισμένος χάρτης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, βλέπουμε τα Δαρδανέλια και τη θάλασσα του Μαρμαρά. Φύγετε, αρπακτικά! Στα παράθυρα! Φτάνει ο Μεγαλειότατος!

Μπαίνει ο Βασιλιάς Πέτρος και το Συμβούλιο του Κράτους.

ΠΕΤΡΟΣ: Ωστε έτσι λοιπόν, εξαφανίστηκε και η πριγκίπισσα; Κανένα ίχνος ακόμη του αγαπητού μας διαδόχου; Εκτέλεστηκαν οι διαταγές μου; Τα σύνορα φυλάγονται;

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Ναι, Μεγαλειότατε. Η θεά από αυτή την αίθουσα μας επιτρέπει την πιο αυστηρή επιτήρηση. (Στον πρώτο υπηρέτη.) Τι βλέπεις;

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Ένας σκύλος διέσχισε το βασίλειο· έψαχνε τον αφέντη του.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ, σε έναν άλλο: Κι εσύ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Κάποιος κάνει περίπατο στα βορινά σύνορα, αλλά δεν είναι ο πρίγκιπας, θα τον αναγνώριζα.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Κι εσύ;

ΤΡΙΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Συγχωρήστε με. Τίποτα.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Λίγα είναι. Κι εσύ;

ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Τίποτα κι εγώ.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Ακόμη λιγότερα.

ΠΕΤΡΟΣ: Όμως, Συμβούλιο του Κράτους, δεν είχα αποφασίσει, ότι η Αυτού Μεγαλειότης μου, έπρεπε να ευχαριστηθεί αυτή την ημέρα και να τελέσει το γάμο; Δεν ήταν, λοιπόν, αυτή η αμετάκλητη απόφασή μας;⁴⁷

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, Μεγαλειότατε, έχει γραφτεί στο πρωτόκολλο.

ΠΕΤΡΟΣ: Και δεν θα εκτεθώ λοιπόν αν δεν εκπληρώσω την απόφασή μου;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εάν υπήρχε για τη Μεγαλειότητά σας, μια περίπτωση να εκτεθεί, εδώ, πράγματι, θα ήταν η περίπτωση που θα μπορούσε να εκτεθεί.

ΠΕΤΡΟΣ: Δεν έδωσα το βασιλικό μου λόγο; Ε λοιπόν, θέτω αμέσως σε εφαρμογή την απόφασή μου. Θα χαρώ! (*Τρίβει τα χέρια του.*) Ω! Είμαι εξαιρετικά χαρούμενος!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μοιραζόμαστε όλοι τα συναισθήματα της Μεγαλειότητάς σας, στο μέτρο που είναι πρόπον και δυνατόν στους υπηκόους σας.

ΠΕΤΡΟΣ: Ω! Δεν ξέρω τι να κάνω, τόση χαρά! Θα βάλω να ράγουν κόκκινες ρεντικότες για τους λακέδες μου, θα προβιβάσω μερικούς δόκιμους σε υπολοχαγούς, θα δώσω την άδεια στους υπηκόους μου – όμως, όμως, ο γάμος; Το δεύτερο μέρος της απόφασής μου δεν ορίζει ότι πρέπει να τελεστεί ο γάμος;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πράγματι, Μεγαλειότατε.

ΠΕΤΡΟΣ: Ναι, αλλά δεν έρθει ο Πρίγκιπας, ούτε και η Πριγκίπισσα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Α! Εάν δεν έλθει ο πρίγκιπας, ούτε και η πριγκίπισσα, - στην περίπτωση αυτή, στην περίπτωση αυτή...

ΠΕΤΡΟΣ: Στην περίπτωση αυτή, στην περίπτωση αυτή;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στην περίπτωση αυτή, δεν θα μπορέσουν να παντρευτούν.

ΠΕΤΡΟΣ: Στοπ! Αυτό το συμπέρασμα είναι λογικό; Εάν – στην περίπτωση αυτή. – Ακριβώς! Ναι, αλλά ο λόγος μου, ο βασιλικός μου λόγος;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ας παρηγορηθεί η Μεγαλειότητά σας από το παράδειγμα άλλων Μεγαλειοτήτων. Ένας βασιλικός λόγος είναι ένα πράγμα, ένα πράγμα, ένα πράγμα – που δεν είναι τίποτα.⁴⁸

ΠΕΤΡΟΣ, στους υπηρέτες: Ακόμη, τίποτα;

ΟΙ ΥΠΗΡΕΤΕΣ: Μεγαλειότατε, τίποτα, απολύτως τίποτα.

---

⁴⁷ Δεν παίζουν με τον έρωτα, (I, 3) : «ΒΑΡΩΝΟΣ: [...] Είχα λογαριάσει εδώ και καιρό, - το είχα μάλιστα σημειώσει στα κατάστιχά μου, ότι αυτή η ημέρα έπρεπε να είναι η πιο ευχάριστη απ' όλες τις μέρες μου, - [...]»

⁴⁸ Άμλετ (IV, 2): «ΑΜΛΕΤ: Ο νεκρός είναι με το βασιλιά, μα ο βασιλιάς δεν είναι με το νεκρό. Ο βασιλιάς είναι πράμα... / ΓΚΙΛΑΝΤΕΝΣΤΕΡΝ: «Πράμα», αφέντη μου; / ΑΜΛΕΤ: Τιποτένιο[...].» (Μετάφραση Β.Ρώτα).

ΠΕΤΡΟΣ: Κι εγώ που είχα αποφασίσει τόσο πολύ να χαρώ. Ήμουν έτοιμος ν' αρχίσω ακριβώς στο δωδέκατο χτύπημα του μεσημεριού και να διασκεδάζω για δώδεκα ολόκληρες ώρες. Ορίστε τώρα, μελαγχολώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όλοι οι υπήκοοι καλούνται να μοιραστούν τα συναισθήματα της Μεγαλειότητάς του.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Αλλά, χάρην ευπρέπειας, αυτοί που δεν έχουν μαντήλι, απαγορεύεται να κλαίνε.

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Σταθείτε! Βλέπω κάτι! Κάτι σαν προεξοχή, σα μύτη, το υπόλοιπο δεν πέρασε ακόμη τα σύνορα! Βλέπω ακόμη, έναν άντρα, και μετά δύο άτομα, αντίθετου φύλου.

ΤΕΛΕΤΑΡΧΗΣ: Προς ποια κατεύθυνση;

ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ: Πλησιάζουν. Κατευθύνονται προς τον πύργο. Νάτοι!

Ο Βαλέριος, ο Λεόντιος, η Γκουβερνάντα και η Πριγκίπισσα μπαίνουν, με μάσκες.

ΠΕΤΡΟΣ: Ποιοι είσαστε;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ξέρω κι εγώ; *(Βγάζει αργά τη μια μετά την άλλη περισσότερες μάσκες.)* Είμαι αυτό; Ή αυτό; Ή ετούτο; ... Ειλικρινά, τρομάζω στη σκέψη να μαδήσω, ένα προς ένα, όλα τα φύλλα μου κι όλες τις φλουδές μου.

ΠΕΤΡΟΣ, *ενοχλημένος*: Μα, μα όμως, πρέπει να είσαστε κάτι!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Αν το διατάζει η Μεγαλειότητά σας. – Όμως, σε αυτή την περίπτωση, Κύριοι, αναποδογυρίστε τους καθρέπτες, κρύψτε τα γυαλισμένα σας κουμπιά, και μη με κοιτάτε με τρόπο που θα μπορούσα να δω την αντανάκλασή μου στα μάτια σας, αλλιώς δεν ξέρω πια ποιος είμαι.⁴⁹

ΠΕΤΡΟΣ: Αυτό το άτομο με βυθίζει στη σύγχυση, με οδηγεί στην απελπισία. Είμαι εξαιρετικά μπερδεμένος.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Για να πω την αλήθεια, θα ήθελα να ανακοινώσω στην υψηλή και αξιότιμη κοινωνία σας, ότι βρίσκομαι εδώ, με δυο διάσημα σε όλο τον κόσμο αυτόματα, και ότι, ίσως, εγώ να ήμουν το τρίτο και το πιο αξιοπρόσεκτο, εάν, εγώ ο ίδιος γνώριζα, ποιος πράγματι είμαι,⁵⁰ αυτό εξάλλου δεν πρέπει να μας εκπλήσσει, αφού κι εγώ ο ίδιος, δεν ξέρω για ποιο πράγμα μιλάω, και φυσικά εννοείται πως δεν ξέρω ότι δεν το ξέρω, ώστε είναι εξαιρετικά πιθανό, πως με κάνουν και μιλώ έτσι, κι

⁴⁹ Μποναβεντούρα: «Ποιος είμαι αν οι μάσκες εξαφανιστούν; Δώστε μου ένα καθρέπτη, μαριονέτες του καρναβαλιού, για να δω μια φορά τον εαυτό μου – βαρέθηκα να βλέπω να πρόσωπά σας που αλλάζουν διαρκώς.»

⁵⁰ Βλ. *Ponce de Leon* (I, 8): «ΠΟΡΠΙΟΡΙΝΟ: Σας ανακοινώνω ότι ο κύριος Πανταλόνε από τη Βενετία έφθασε με το διάσημο αυτόματό του [...] και μαζί μ' αυτόν ο έξοχος Αρλεκίνος [...] και θα ήθελα να σας πω ότι αυτός ο Αρλεκίνος, είμαι εγώ [...].»

ότι όλα αυτά λέγονται μέσα από κυλίνδρους και φουσερά.⁵¹ (*Αλλάζει τη χροιά της φωνής του.*) Βλέπετε εδώ, Κυρίες και Κύριοι, δυο άτομα διαφορετικού φύλου, ένα αρσενικό και ένα θηλυκό, έναν κύριο και μια κυρία. Δεν είναι τίποτα παραπάνω από τέχνασμα και μηχανική, τίποτα περισσότερο από χαρτόνι και ελατήρια! Το καθένα από αυτά φέρει ένα πολύ λεπτό μικροσκοπικό ελατήριο, κάτω από το νύχι του μικρού δακτύλου του δεξιού του ποδιού,⁵² πιέζουμε ελαφρά, κι ο μηχανισμός μπαίνει σε λειτουργία για τουλάχιστον πενήντα χρόνια. Τα άτομα αυτά, είναι κατασκευασμένα με τέτοια τέχνη, που αν δεν γνωρίζαμε ότι είναι από χαρτόνι, θα ήταν αδύνατον να τα ξεχωρίσουμε από τους άλλους ανθρώπους. Ειλικρινά, θα μπορούσαμε να τα κάνουμε μέλη της ανθρώπινης κοινότητας. Είναι πέρα για πέρα από αριστοκρατική γενιά, ομιλούν την καθαρή γερμανική. Είναι πέρα για πέρα ηθικά, γιατί ξυπνούν στο κτύπημα της καμπάνας, γευματίζουν στο χτύπημα της καμπάνας και πάνε για ύπνο, στο χτύπημα της καμπάνας. Έχουν καλή χώνεψη, που αποδεικνύει ότι έχουν ήσυχη συνείδηση. Έχουν εκλεπτυσμένη την αίσθηση της ευπρέπειας, διότι στο λεξιλόγιο της Κυρίας, η λέξη βρακί δεν υπάρχει, κι ο Κύριος δεν θα μπορούσε ποτέ ν' ανέβει μια σκάλα, πίσω από από μια κυρία, ή να κατέβει πρώτος απ' αυτήν. Είναι πολύ μορφωμένοι· η Κυρία τραγουδάει όλες τις καινούργιες όπερες κι ο Κύριος φοράει μανσέτες. Και τώρα, Κυρίες και Κύριοι, προσοχή, βρίσκονται σ' ένα ενδιαφέρον στάδιο: ο μηχανισμός του έρωτα μπαίνει σε λειτουργία. Ο Κύριος πολλές φορές κράτησε την εσάρπα της Κυρίας, και η Κυρία κοίταξε πολλές φορές προς τον ουρανό με χαμένο βλέμμα. Πολύ συχνά και οι δύο ψιθύρισαν: πίστη, αγάπη, ελπίδα!⁵³ Φαίνονται και οι δύο τόσο τέλεια συγχρονισμένοι, που δεν λείπει παρά μια μικρή, τοσοδούλικη λέξη: Αμήν!

ΠΕΤΡΟΣ βάζει το δάκτυλό του πάνω στη μύτη του: Ομοιώματα; Ομοιώματα; Πρόεδρε, όταν κρεμάμε το ομοίωμα ενός ανθρώπου, το ίδιο εντάξει δεν είναι, σαν να τον είχαμε κρεμάσει πραγματικά;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να με συγχωρέσει η Μεγαλειότητά σας, αλλά είναι ακόμα καλύτερα, και δεν αισθάνεται πόνο και είναι και κρεμασμένος για τα καλά.

ΠΕΤΡΟΣ: Τόπιασα. Θα τελέσουμε το γάμο με ομοιώματα. (*Δείχνοντας το Λεόντιο και τη Λένα.*) Αυτός θα είναι ο πρίγκιπας, και αυτή η πριγκίπισσα. Εφαρμόζω την απόφασή μου, θα χαρώ. Να χτυπήσουν οι καμπάνες, προετοιμάστε τα συγχαρητήριά σας, και πιο γρήγορα, εσείς αξιοσέβαστε Ιερέα, πιο γρήγορα!

⁵¹ Βλ. Το γράμμα του Μπύχνερ στη μηστή του, το Μάρτιο του 1834: «Όλοι οι άνθρωποι μου έδειχναν μια όψη υποκριτική, μάτια γυάλινα, κέρινα μάγουλα, και στη συνέχεια μόλις όλος αυτός ο μηχανισμός άρχιζε το τραγουδάκι του, και οι αρθρώσεις έτριζαν, και η φωνή έβγαινε στριγγλίζοντας κι άκουγα τα κλαμπατσιμπαλα της λατέρνας με το ατελείωτο τροπάριό τους, και έβλεπα μέσα στην κάσα της μικρούς κύλινδρους να γυρνούν και τις βελόνες να χοροπηδούν... καταριόμουν το κονσέρτο, την κάσα, τη μελωδία, και... α! τι δειλοί φτωχοί μουσικοί που είμαστε [...] Ο «άνθρωπος μηχανή» περιγράφεται από τον Ντεκάρτ στο *Traité de l'homme*, έργο στο οποίο αναφέρεται ο Μπύχνερ στις φιλοσοφικές του σημειώσεις. Η ιδέα του ανθρώπου που μέσα του ζωντανεύει από «κυλίνδρους» βρίσκεται επίσης στον Χόφμαν στο διήγημά του *Die Automate* και στο *Le chat Murr*, όπου ο γάτος Hinzmann δηλώνει, σ' έναν επικήδειο λόγο: «Κανένας από τους μηχανισμούς στο εσωτερικό του σώματός του δεν ήταν ελλατωματικός, κι αν ο άγγελος του θανάτου προβάλλει το σπαθί του πάνω από το κεφάλι του, είναι επειδή ο μηχανισμός σταμάτησε και δεν μπορεί να ξαναλειτουργήσει.» (δεύτερο βιβλίο, 3^ο μέρος). Η ίδια ιδέα βρίσκεται επίσης στο *Der gestiefelte Kater* του Tieck.

⁵² Βλ. *Fantasio* (II, 5): «Έχουν ένα μικρό ελατήριο κάτω από το αριστερό μπράτσο, ένα όμορφο μικρό ελατήριο από λεπτό διαμάντι, [...]»

⁵³ Πίστη, αγάπη, ελπίδα: παράθεμα από τη Βίβλο, Πρώτη Επιστολή προς Κορινθίους, XIII, 13.

(Ο Ιερέας πλησιάζει, ξεροβήχει, κοιτά περισσότερες φορές προς τον ουρανό.)

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ξεκίνα λοιπόν! Σταμάτα τις καταραμένες σου γκριμάτσες και ξεκίνα! Άντε!⁵⁴

ΙΕΡΕΑΣ, σε μεγάλη σύγχυση: Εάν εμείς – εκτός και αν – ή λοιπόν –

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Επειδή και διότι-

ΙΕΡΕΑΣ: Επειδή-

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Ήταν πριν γίνει ο κόσμος-

ΙΕΡΕΑΣ: Να λοιπόν που-

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Που ο Θεός βαριόταν-

ΠΕΤΡΟΣ: Κυρίως συντομεύετε, αγαπητέ μου.

ΙΕΡΕΑΣ, ανακτώντας τον έλεγχό του: Εάν η Υψηλότητά σας Πρίγκιπα Λεόντιε του Ποπό, και η Υψηλότητά σας Πριγκίπισσα Λένα του Πιπί, και οι δυο Υψηλότητές σας μαζί, καταδέχονται και επιθυμούν αμοιβαία, ο ένας τον άλλο και αντίστροφα, ε τότε, πείτε με δυνατή και καθαρή φωνή: ναι.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΚΑΙ ΛΕΝΑ: Ναι.

ΙΕΡΕΑΣ: Τότε λέω: Αμήν.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Μια χαρά, καλά και γρήγορα. Έτσι λοιπόν δημιουργήθηκαν το αρσενικό και το θηλυκό, ανάμεσα σε όλα τα ζώα του Παραδείσου.

Ο Λεόντιος βγάζει τη μάσκα του.

ΟΛΟΙ: Ο πρίγκιπας!

ΠΕΤΡΟΣ: Ο πρίγκιπας! Ο γιός μου! Χάθηκα, με κορόιδεψαν! (Σπεύδει προς την πριγκίπισσα.) Ποιο είναι αυτό το άτομο; Θα τα ακυρώσω όλα!

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ βγάζοντας τη μάσκα της πριγκίπισσας θριαμβευτικά: Η Πριγκίπισσα!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Λένα;

ΛΕΝΑ: Λεόντιε;

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Α, Λένα, ήταν, νομίζω, φυγή προς τον παράδεισο!

---

⁵⁴ Από τον *Άμλετ* (III, 2): «Άρχισε, δολοφόνε: πανούκλα, άσε τις αναθεματισμένες σου μούτσες κι άρχισε! [...]» (Μετάφραση Β. Ρώτα).

ΛΕΝΑ: Γελάστηκα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Γελάστηκα.

ΛΕΝΑ: Ω Τύχη!

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Ω Πρόνοια!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Τι πλάκα! Τι πλάκα! Η τύχη θέλησε να συναντηθούν οι Υψηλότητες σας, τυχαίως· εύχομαι νάστε στην τύχη, τυχεροί.

ΓΚΟΥΒΕΡΝΑΝΤΑ: Να που τα γέρικά μάτια μου το είδανε κι αυτό! Έναν περιπλανώμενο, γιο βασιλιά! Τώρα μπορώ να πεθάνω ήσυχη!

ΠΕΤΡΟΣ: Παιδιά μου, είμαι συγκινημένος, σχεδόν εκτός εαυτού από συγκίνηση. Είμαι ο πιο ευτυχισμένος άνθρωπος! Αυτή κιόλας τη στιγμή, αναθέτω επίσημα την Κυβέρνηση στα χέρια σου, γιέ μου, και αρχίζω άραυτα να μην κάνω παρά ένα μόνον πράγμα: να σκέφτομαι χωρίς να μ'ενοχλούν. Γιέ μου, άφησέ μου τη συντροφιά αυτών των σοφών (δείχνει το Συμβούλιο), για να με βοηθήσουν στις προσπάθειές μου. Ελάτε, κύριοι, πάμε να σκεφτούμε, να σκεφτούμε χωρίς να μας ενοχλούν. (Απομακρύνεται με το Συμβούλιο.) Αυτό το άτομο με βύθισε σε τέτοια σύγκριση, δεν ξέρω πώς θα ξεπλέξω.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ, στα παρόντα πρόσωπα: Κύριοι, η σύζυγός μου κι εγώ λυπόμαστε βαθύτατα, που σας κρατήσαμε σήμερα, τόσο πολύ, στη διάθεσή μας. Η θέση σας είναι τόσο θλιβερή, που για τίποτα στον κόσμο δεν θα θέλαμε να βάλουμε την υπομονή σας, σε μεγαλύτερη δοκιμασία. Γυρίστε τώρα σπίτι σας, αλλά μην ξεχνάτε ούτε τους λόγους σας, ούτε τα κηρύγματά σας, ούτε τους στίχους σας, γιατί αύριο, με ηρεμία και γαλήνη, θα ξαναρχίσουμε το αστείο από την αρχή.⁵⁵ Αντίο!

Όλοι βγαίνουν εκτός από το Λεόντιο, τη Λένα, το Βαλέριο και τη Γκουβερνάντα.

ΛΕΟΝΤΙΟΣ: Λοιπόν, Λένα, βλέπεις τώρα που οι τσέπες μας είναι γεμάτες από μαριονέτες και παιχνίδια; Τι θα τα κάνουμε; Να τους βάλουμε μουστάκια και να τους δώσουμε σπαθιά; Ή να τα ντύσουμε με φράκο, και να τ'αφήσουμε να παίζουν διπλωματία και πολιτική δωματίου, κι εμείς καθισμένοι δίπλα τους με το μικροσκόπιο; Ή μήπως θα ήθελες μια λατέρνα, που να γλιστρούν πάνω της άσπρα σαν το γάλα, καλαίσθητα ποντικάκια; Ή μήπως να φτιάξουμε ένα θέατρο; (Η Λένα τον ακουμπά και κουνά το κεφάλι.) Όμως, εγώ, ξέρω τι θέλεις· θα καταργήσουμε όλα τα ρολόγια και θα απαγορεύσουμε όλα τα ημερολόγια, και θα μετράμε τις ώρες και τους μήνες με το ρολόι των λουλουδιών, των μπουμπουκιών και των φρούτων.⁵⁶ Έπειτα, θα περικυκλώσουμε τη μικρή μας χώρα με ανθεκτικούς καθρέπτες, ώστε να μην υπάρχει πια χειμώνας, και να μπορούμε το καλοκαίρι, να σκορπιζόμαστε μέχρι την Ίσγια και το Κάπρι, και να κρυβόμαστε όλο το χρόνο, ανάμεσα στις βιολέτες και τα τριαντάφυλλα, τις πορτοκαλιές και τις δάφνες.

⁵⁵ Στον επίλογο του *Der gestiefelte kater*, ο βασιλιάς επίσης δηλώνει: «Αύριο, θα έχουμε την τιμή να ξαναρχίσουμε τη σημερινή παράσταση.»

⁵⁶ Ίσως πρόκειται για αναφορά στο *horlogium florum* του Linné. Έδειχνε τις ώρες με λουλούδια που άνοιγαν σύμφωνα με τις θέσεις του ήλιου, και τους μήνες με την ανθοφορία και την ωριμότητα των φρούτων.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ: Κι εγώ θα γίνω Υπουργός· θα ψηφίσουμε ένα διάταγμα: όποιος έχει κάλους στα χέρια θα του ορίζεται κηδεμόνας, όποιος αρρωσταίνει από την πολλή δουλειά θα οδηγείται στο κακουργοδικείο, κι όποιος καυχιέται ότι κερδίζει το ψωμί του με τον ιδρώτα του προσώπου του, θα κηρύσσεται παρανοϊκός και επίκινδυνος για την κοινωνία· μετά θ'απλωθούμε στη σκιά και θα ζητήσουμε από το Θεό μακαρόνια, πεπόνια και σύκα, μελωδικά λαρύγγια, κλασικά σώματα και μια καλόβολη θρησκεία.

Ευχαριστώ θερμά τη Ναταλία Αγαπίου και την Αναστασία Δασκαρόλη για τις μεταφραστικές τους συμβουλές.

